Deprem Özel Sayı

Tarih, Kültür, Turizm Rehberler Derneği Yayınıdır

mikrofon

- Hatay'ı Yeniden İnşa Etmek İçin Bir Çağrı
- 1894 Depremi ve Kapalıçarşı
- 1755 Lizbon Depremi Avrupa'da İnancın Sarsılışı ve Şer Problemi
- Doğunun Kraliçesi Antakya
- Memleket İsterim
- Emin Uysun Günlükleri

Kapak: Antakya Sarımiye Cami | ©Mikrofon Dergi

Ayla Yeşilmen '23

ISSN 0275-7893

9 770275 789764

KÜLTÜR SANAT

Sayı 4 - Mayıs 2023

İSTANBUL'UN KURTULUŞU VE CUMHURİYETİN 100. Yılını KUTLUYORUZ

1 DERKENAR 4-9
HASAN BARIŞ PARTAL

11-22 LİZBON DEPREMİ 2
CELAL İBRAHİM AYDIK

RÖPORTAJ 23-31 3
CENGİZ HARUN ARIKAN
KEMAL BERTAN ŞALMANLI

HATAY'I YENİDEN İNŞA ETMEK İÇİN ÇAĞRI 4
EBRU ASLAN
MELEK ASLAN 32-33

DOĞUNUN KRALİÇESİ 5
34-35 ANTAKYA
DİĞDEM ÇALOĞLU

6 MEMLEKET İSTERİM
MERT ERDOĞAN 36-40

7 1894 DEPREMİ VE KAPALIÇARŞI
HASAN BARIŞ PARTAL 41-51

8 EMİN UYSUN GÜNLÜKLERİ
52-55 MUSTAFA UYSUN

mikrofon

Tarih Kültür Turizm Rehberler Derneği Adına İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni :
Hasan Barış Partal
(baskan@tktc.org.tr)

Görsel Yönetmen :
Atakağan Şimşek
(atakagansimsek@gmail.com)

Katkıda Bulunan Yazarlar :

Celal İbrahim Aydık
Cengiz Harun Arıkan
Kemal Bertan Şalmanlı
Mustafa Uysun
Ebru Aslan
Melek Aslan
Hilal Düzgünce
Mert Erdoğan
Didem Çaloğlu
Çiğdem Girgiç

İletişim :
Tarih Kültür Turizm
Rehberler Derneği
İstiklal Caddesi 187,
B140 Beyoğlu/İstanbul

Tel : +90 542 228 7187

mikrofon@tktc.org.tr
www.tktc.org.tr

LinkedIn : @tarihkulturturizm & @mikrofondergi
Instagram : @tarihkulturturizm & @mikrofondergi
Facebook : @tarihkulturturizm & @mikrofondergi
Twitter : @TKTCSosyalMedya & @mikrofondergi
YouTube : @tarihkulturturizm

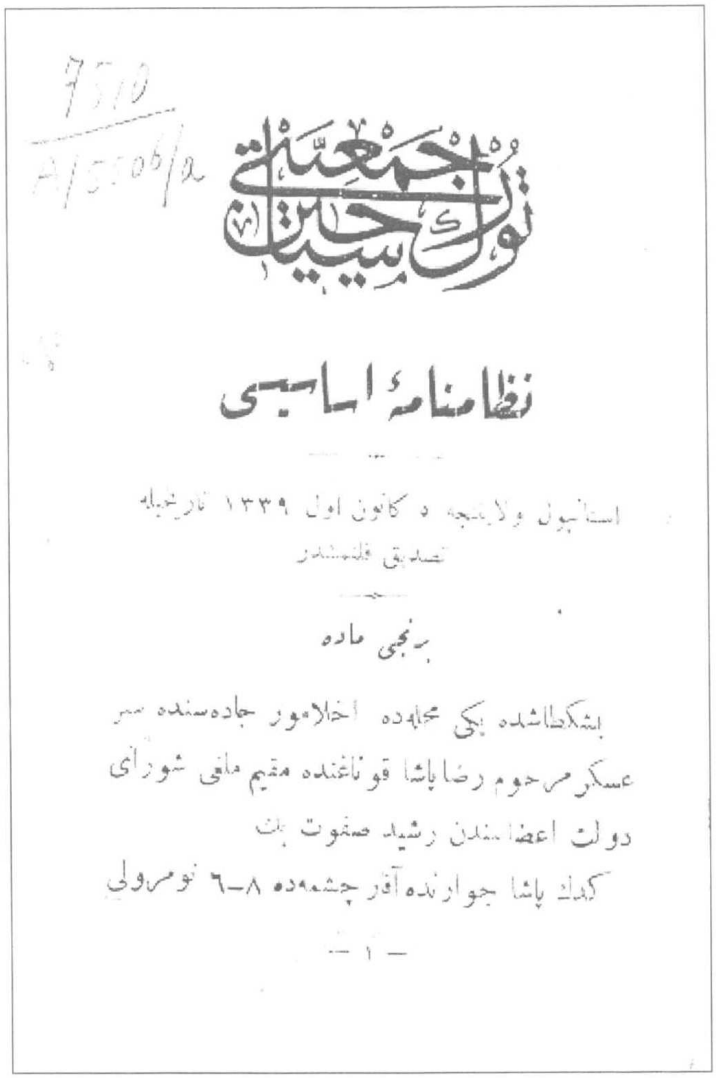

Hasan Barış Partal **Derkenar**

Merhaba sevgili Mikrofon okurları,

Uzun bir aradan sonra beşinci sayımızla karşınızdayız.

6. ayına giren 6 Şubat depremlerinde kaybettiğimiz canların acısı yüreklerde. Onlarca meslektaş ve meslektaş adayını kaybettiğimiz İsias Hotel'in toza toprağa dönüşen enkazında kaldı ruhlarımız. Ne tadımız var ne tuzumuz.

نظامنامۂ اساسی

Türk Seyyahin Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, s. 1.

Depremden bir süre sonra yaşamını kaybeden meslektaşlarımızdan Nazımcan Hartlap'ın değerli annesi bizleri dernek merkezinde ziyaret etti. Hilal Hanım'la tanıştık, acının büyüklüğü karşısında söyleyecek söz bulamadık fakat söz verdik, elimizden gelen ne varsa yapacağız. Altı Şubat Kayıplarını (A.Ş.K.) Yaşatma Derneği'nin gerek kurulma gerekse yaşatma süreçlerinde yanlarında olacağımıza söz verdik. İlerleyen sayfalarda oğluna hitaben yazdığı satırlara yer vermek istedik.

17 Nisan Türkiye Rehberler Bayramı'nı böylesine buruk bir atmosferde karşıladık. Les Cles d'Or Türkiye'nin Başkanı Adnan Öner beyefendinin de katıldığı küçük bir buluşmada biraraya geldik. Dünya Konsiyerjlerinin 67. Genel Kuruluna ev sahipliği yapan dostlarımızın tecrübelerini ve tavsiyelerini dinledik ve not aldık. Neşeyle kutlayamadık belki, fakat işitme engelli çocuklarla yaptığımız İstanbul Arkeoloji Müzeleri turunda moral bulduk, en masumane hislerimizle duygulandık. Ramazan ayına denk gelen 17 Nisan'da oruç tutan küçük kalpleri yormak istemedik ve bu nedenden ötürü turumuzu 26 Nisan tarihinde gerçekleştirdik. Turizmde işaret dilinin nasıl kullanılabileceğine dair notlarımıza değerli eklemeler yaptık.

Dünya Turist Rehberleri Dernekleri Federasyonu'nun Yönetim Kurulu Üyesi James Saunders ile birlikte Federasyon üyesi meslektaşlara işaret dili hakkında bir sunum gerçekleştirdik ve 2024 yılında Sicilya'da yapılacak toplantılarda bu yönde bir sunum yapma daveti aldık ve memnuniyetle kabul ettik. Tüm bunlar olurken aynı Federasyonunun 2026 yılında gerçekleşmesi planlanan Genel Kurulu'na ev sahipliği yapmak amacıyla niyet mektubumuzu da gönderdik.

Mayıs ayında, üçüncü defa katıldığımız Istanbul Heritage fuarındaydık. Genç rehber adaylarımızdan Mert Erdoğan ve Batuhan Otçu'nun fuar boyunca eşlik ettiği standımızda ziyaretçilere

derneğimizi üçüncü sefer tanıtma şansı bulduk.

Uzun zamandan beridir geleceğe dair aklımızda olan bir adımı atarak usta-çırak ilişkisinin kurulacağı bir uygulama başlattık. Rehber adayı gençlere ve mesleğe yeni başlayanlara yönelik Cemiyet üyesi rehberlerin turlarına katılma fırsatlarını düzenledik ve işe koyulduk.
Aklımız, hareketli geçmesi beklenen yaz sezonu sonrası kutlayacağımız Cumhuriyet'in 100'üncü yıl dönümünde neler yapacağımıza dair düşüncelerle dolu. Siz güzel okuyucularımızın düşünceleri bizler için değerli. Fikirlerinizi **tktcemiyet@gmail.com** adresine yazarak bizimle paylaşın, imkanlarını araştırıp değerlendirelim.

DERKENAR

Bu özel sayımızda yer alan birbirinden değerli yazılar var; Celal Aydık, Adıyaman'da kaybettiği sevgili dostu Arkeolog, Eskiçağ Tarihçisi ve Kommagene aşığı Muzaffer Özçiriş'e adadığı '1755 Lizbon Depremi' başlıklı yazısıyla yer aldı. Didem Çaloğlu ise Yelda'ya, Suphi'ye, Tülay ablası ve daha nicelerine adadığı yazısıyla seslendi. Hilal Düzgünce'nin oğluna vedası mühürlü kalpleri çözecek güçte. Ebru ve Melek Aslan Antakya'da yapılması gerekenleri daha o günlerde kaleme almışlardı. Tarihe bir not düşmek amacıyla çağrılarına sayfalarımızda yer verdik. Depremde yakınlarını kaybeden TKTC gönüllüsü Mert Erdoğan ise duygu yüklü yazısıyla yer aldı. Son olarak deprem bölgesinde Akıl Fikir'e gelen bir mesajı anonim olarak paylaşmak ve geleceğe bir not olarak iletmek istedik.

Yazıları gözden geçirerek yayına hazır hale getiren Çiğdem Girgiç'e,
sayfa tasarımını başarıyla yaparak, keyifle okunmasını sağlayan Atakağan Şimşek'e
ve bu özel sayı için kapak resmini çizen Ayla Yeşilmen'e teşekkür ederim.

Adıyaman'dan Haberler

Kentteki yüksek ve önemli binalar ile mahallelerin bazıları tamamen yıkılmış ve bazı mahalleler tümüyle yıkılmış. Bizim otelde KKTC'den gelen kurtarma ekibi, AFAD ve... ve yerel yardım teşkilâtı çalışıyor. Gece gündüz kazıyorlar ancak hızlı olmamaları gerekiyor. Kentte - sosyal medyada gördüğüm bir videoya ithafen- kimse açlıktan böğürmüyor. Dükkânlar kapalı; elde ne varsa onu yiyoruz. Hiçbir şeye şimdilik ihtiyaç yok - profesyonel ekipler hariç.

Enkazdan çıkarılanlarla ilgili hazırlanan ilk listenin ardından farklı durumlar cereyan etti. İki arkadaşımız sağ salim yanımızda. Dikkat ! afet durumunda enkazdan -herhangi bir saatte- çıkarılan kişi hastaneye götürülüyor. İlk gün, yani dün çıkarılanlar Siyah Kod'a tâbi tutulduğu için, yani doğrudan muayeneye alınıp kayıt tutulmaması nedeniyle, listeler karışmış. Şimdi çözmeye çalışıyoruz ancak karşılaştıracak kayıt yok ki hastanede! Bu nedenle, örneğin bilinç kaybı yaşamış bir meslektaş başka kente nakledilmiş olabilir (böyle bir olay duyumu aldık; teyit edilince size haber gelir).

Bugün üç meslektaşımızın vefat haberini aldık. Başımız sağ olsun. Saat ilerledikçe şartlar zorlaşıyor ancak umudumuzu yitirmemeliyiz. Ekipler -doğru yanlış- tüm gücüyle çalışıyor. Sahada çalışanları en çok yoran konu ise düzgün çekmeyen telefonla öncelikle ailelere, ardından arkadaşlar ve meslektaşlara güzel haber vermek. Bugün onlarca telefon ve yüzlerce mesaj aldım. Herkes yanıt bekliyor; buradaki herkes ise elinden

geldiğince yanıtlamaya çalışıyor. Lütfen dedikodulara, medya ve sosyal medya haberlerine itibar etmeyin; dünya halklarının %90'ı sadece üç basın yayın kanalından haber alıyor (AP, UPI, FP); bu ajanslar ne haber dağıttıysa size o gelir. Lütfen olumlu/olumsuz gaz veren haberleri öteleyin.

Gün birlik olup yardımlaşma günü; üşümemek için hepimiz iliğimizi açmak, düğmemizi bizzat iliklemek durumundayız.

KKTC ekibinin Türkiye'deki her ekipten iyi çalışması ne acayip. Kendi ülkemizde kendi yaramızı sarmaktan aciziz. Yarın 4 bakan gelecekmiş Kıbrıs'tan; henüz kurtulan tek sporcu yok. Hem kız hem erkek voleybol takımları yok oldu.

Adıyamanspor şampiyon olsaydı vali ve milletvekilleri burada cirit atardı. Tarihin en büyük depremlerinden birini yaşadık; hangi basın açıklamasını doyurucu buldunuz, afet bölgesini hangi devlet adamı ziyaret etti, ne vaat etti, ne yaptı?

Şapkamızı önümüze koyalım ve şunu soralım, vergimizin karşılığını talep ediyor muyuz yoksa rezalet çimentoyla yapılmış çürük yapının yıkılmasını kadere mi bağlıyoruz? Meslektaşlarımın, gencecik misafir sporcuların ve kocaman yürekli halkımızın karşımdaki göçüğün altında üşüyerek helâk olmasından utanç duyuyorum. İşin enteresan tarafı ise yapacak hiçbir şey olmadığını zannetmemizdir.

YERDEKİ yıldızlar

MÜZEDE HAZİNE ARADILAR

Dünyanın eşsiz yapılarından biri olan İstanbul Arkeoloji Müzesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın restorasyonu sonrası daha göz alıcı hale gelmiş. Çocuklar özellikle hazine aradıkları masadan ayrılmakta zorlandı.

SERKAN ÜNLÜ
enlu@sabah.com.tr

İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeyiz, işitme ve konuşma engelli 30 öğrenciyle birlikte... Her eserin başında onları durduran biri, pandomim sanatçısı gibi eserlerle ilgili bilgi veriyor. Müzeyi gezen turistler, grubu izleyip neler olduğunu anlamaya çalışıyor. Sonra hemen elleriyle alkış işaret yaparak çocukları tebrik ediyor. Duymayan ve konuşamayan bir anne babanın çocuğu olarak büyüyüp rehber olan Barış Partal, yerdeki yıldızlar gibi olan çocuklarımız için yeni bir dünya kurmanın peşinde

Çocuklarımızın dostluğunu izlemek heyecan vericiydi.

Barış Partal'a "Ne anlatıyor?" diye yaklaşanlar, sessiz iletişimi fark edince şaşkına döndü.

İşitme ve konuşma engelli 8-15 yaş arası öğrencilerle İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni gezeceğiz. Hepsi, Göztepe Dosteller İşitme Engelliler İlköğretim Okulu'nda eğitim görüyor. Onlara dokuz öğretmen eşlik ediyor. Hepsinin gözü çocuklarda. Gönüllü olarak "İşitme Engelli Öğretmenliği" branşını seçen bir öğretmenin sözü, gezi boyu kulağımda yankılanıyor: "İnsanların konuşarak anlaşamayıp hemen kavgaya tutuştuğu bu çağda, işaret dilini öğrenip onlarla iletişim kurmak ne kadar zor olabilirdi ki..."

Beni bu geziye davet eden rehber Barış Partal... İşitme ve duyma engelli bir anne babanın çocuğu... Böyle bir evde büyüdüğü için, bunu kendine bir dert edinmiş. Çocuklar gelmeden önce çok heyecanlı. Müzeyi gezerken verecekleri tepkileri merak ediyor. Kendisi, engelli çocukların bir tableti olmasını hayal ediyor. Bu sayede müzedeki eserler hakkında daha kolay bilgi edinecekler. İşaret dilinde kelime öğrenmenin zorluğunu yaşayarak öğrenen Partal, mesleği rehberlikle engelli insanların 'dili' olmaya çalışıyor "Ama destek olmadan çok zor" diyor: "Maddiyat değil, sadece anlayış ve onları duymamızı bekliyor bu çocuklar. Sesleri yükseldiğinde, bağırdıklarında onlara kızmayın, anlaşılmak istiyorlar. Çok zor değil onlarla iletişim kurmak, elinizi göğsünüzden çapraz indirerek 'Seni Seviyorum' diyebilirseniz mesela."

- İşitme engelli öğrencilerle böyle harika bir etkinlik düzenlemek nereden aklınıza geldi?

- Annem ve babam işitme engelli. Bugün işaret dili çevirmenliği yapan kuşağın anne babalarıyla beraber büyüdüm ben. Hayata dokunabilecek ne tür etkinlikler yaparız diye düşünürken aklıma bu yeteneği kullanmak geldi. Türkiye Sağırlar Milli Federasyonu'ndaki dostlarımız vasıtasıyla toplanan 30'a yakın işitme engelliye Ayasofya Camisi ve Topkapı Sarayı turları yaptık. Fakat anlatılanlar çok uzun, zihinlerde kalmıyor. Yaptığımız çalışmaların uzun vadede katılımcıların hayatlarına değecek olmasını istedik. Ayrıca arkeoloji müze arazisinin bizzat padişah tarafından Topkapı Sarayı'ndan tahsis edildiğini biliyoruz. Görüşmelerde Göztepe Dosteller İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ile çocukların okulda sosyalleşmek ve işaret dilini öğrenmek için tabletlere ihtiyaç duyduğunu gördük. Çocuklarla iletişimde kullanabileceğimiz ortak bir işaret dili ve bunun turizmde kullanılacak kelime hazinesinin zenginleşmesinin imkanları üzerine yoğunlaşıyoruz. Türk ve uluslararası işaret dilinin öğretildiği videolara erişimlerini sağlayarak hayatlarına dokunmak istiyoruz.

İŞARET DİLİNİN MERKEZİ OLABİLİRİZ

- Engelli bireylerin, hayatın her alanına dahil olmaları çok önemli. Bu çabanız sonrası nasıl tepkiler aldınız?

- Heyecanla karşılandı tabii. Türkiye rehberlerine özel bir günün kutlanması ve bu çerçevede yapılacak etkinliğin işitme engelli çocukları ve işaret diline yönelik yapılacak olması, derneğimiz için de heyecanı uyandırdı. Dünya çapında bir ilgi ve alaka olduğunu fark ettik bu konuya. Düşüncelerimizi ve yapmak istediklerimizi aktardığımız üst kurullardan çok olumlu geri dönüşler aldık. Gerek üyelerimiz gerekse gönüllerimiz kendi imkanlarıyla bu tabletleri sağlamayı teklif ettiler. Evet gerekirse böyle bir yola da başvurabiliriz fakat bu konu bir derneğin ve onun üyelerinin ilgisiyle sınırlanmamalı. Sorun devlet büyüklerinin gösterecekleri ilgiyle ve bu yönde hazırlanacak projelerle çözüme kavuşturulabilir.

- Dünya Turist Rehberleri Dernekleri Federasyonu'nda Türkiye'yi temsil ediyorsunuz. İşaret dilinin turizmde kullanılması için çağrılar yaptınız. Ne oldu?

- Başta mesafeliydi, ilişkilerimiz sürdükçe dünyada turizm alanında ortak bir işaret dilinin oluşturulması fikri kabul gördü. Yaptığımız bilgilendirme toplantıları sonrası 2024 yılı başında katılacağımız genel kurulda bu yönde bir sunum yapmamız istendi. Amacımız dünyada turizm alanında ortak bir işaret dilinin öğretileceği merkezi İstanbul'da açmak.

Ayrılırken işaret diliyle bize "Güle güle" diyen çocuklar, bu dili öğrenmenin zor olmadığını ispatlar gibiydiler.

Erguvan zamanı, Boğaziçi ile Galataport en keyifli rotalarım

- Bir rehber olarak Türkiy ve İstanbul'da en favori rotanızı öğrenebilir miyiz?

- Suriçi İstanbul'u ve çevresi ve tabii Erguvan zamanı Boğaziçi ihmal edilemez. En sevdiğim rotalar, programlarını kendi yazdığım turların rotaları. İstanbul'un işgalinin 100 yılında "Esaret Yıllarında İstanbul, Cumhuriyet'e Giden Yolda İşgalin Zaman ve Mekan Anatomisi" başlıklı üç kısımdan oluşan tur programı, benim en sevdiğim tur. Bunun dışında Kapalıçarşı'nın çatısını dahil ettiğim gezimiz, Tophane ve çevresini konu aldığım Galataport ve "Fotoğraflarla İstiklal Caddesi" turları en keyifle turlardır.

SABAH cumartesi 29 NİSAN 2023

SESSİZCE

Şimdi
bir yolculuğa çıkıyorum
Herşey yol boyunca küçülüyor
Tanıdığım herşeye
sessizce
veda ediyorum
İçimde herkes
mutlu bir anı gibi
kalacak
Zaman zaman
hepimizi hatırlayacak zamanım olacak mı bilmiyorum
hiç bilgim yok
gideceğim yer hakkında
Belki o dünya henüz telefonla bile tanışmamış
Bu yüzden kızmayın olur mu
Küsmeyin
Şu her gün alıştığınız suretim
bir sabah kapıya sessizce koyulan günlük gazete gibi
gelmeyecek.
O zaman sakın endişelenmeyin
O olmadığım her yerde
rüyalarınızda var olacağım
Herşey için
tüm kalbimle teşekkür

Hilal Düzgünce

Lizbon, 1755

Avrupa'da İnancın Sarsılışı:

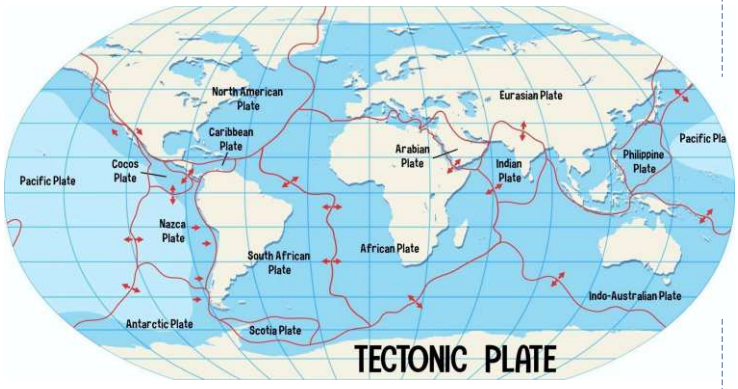
1755 Lizbon Depremi

ve Kötülük Problemi

Depremde Adıyaman'da kaybettiğimiz sevgili dostum Arkeolog, Eskiçağ Tarihçisi ve Kommagene aşığı Muzaffer Özçiriş'e...

Celal İbrahim Aydık

Soğuyan yerküremiz Permiyen dönemden bugüne hareket ve oluşumuna devam ederken dünyamızın son "Süper Kıtası" Pangea ise "Kıtasal Kayma Teorisine" göre, yaklaşık 200-225 milyon yıl önce parçalanmaya başladı ve sonunda hâlâ şekillenmesini devam ettiren bildiğimiz kıtalara bölündü.

Pangea için, faylanma kaynaklı ilk depremlerin 225 milyon yıl önce başladığını varsaysak bile bu güzel gezegenin yolculuğunda gerçekleşen milyarlarca deprem ile bu doğa olayını gezegenin "vakâ-i âdiye"sinden saymak yanlış olmasa gerek.

Bugün gezegenimiz yılda ortalama 20 bin ölçülebilir depreme ev sahipliği yapmaktadır. Bu depremlerin sıklığının jeolojik zamanlarda günümüzdekinden katbekat fazla olduğunu düşünürsek başlangıcından bugüne trilyonlarla ifade edilen bir sayıyı hayal edebiliriz. Bu depremler arasında toplumsal etkileri yönünden belki de hiçbiri "1 Kasım 1755, Lizbon Depremi" kadar "Medeniyet Tarihi" içinde etkili olmamıştır.

Epikür'ün "Kötülük Sorunsalı"nın ve Doğa Filozoflarının tabiat olaylarını mitlerden sıyrılarak sebep-sonuç ilişkisi üzerinden yorumlamaya başladığı düşünce yöntemlerinin dar bir alanda tartışılageldiğini varsayarsak, afet zamanlarında yaygın toplumsal içgüdünün çoğunlukla "inanca sarılarak başa çıkma" şeklinde açığa çıktığını görürüz. Ancak 1755 Lizbon depremi -beklenenin tersine- bu kez inançları sorgulamaya başlayan güçlü bir toplumsal tepkiyi doğurmuş olması yönüyle diğer öncül afetlerden ayrılır.

Hariciye 3215

٣٢١٥ خارجیه

2

França elçisinin takrîr-i tercümesidir.

Fî 10 Rabî'ul-evvel 1169

Dâ'îlerine bu def'a France'den İzmir cânibinden tahrîrâtım gelüp hulâsa-i mefhûmunda Portakal kralının makarr-ı hükûmeti olan Lizboneh nâm şehirde evâil-i Teşrîn-i sânîde bi-kazâillahi Teâlâ azîm zelzele zuhûr ve şehr-i merkûmun nısf-ı mertebesi harâb u yebâb ve yüz binden mütecâviz nüfûs helâk olduğu ve Portakal kralı ehl ü 'iyâliyle mean şehr-i merkûmdan bir saat mikdârı bu'di olan Belem nâm karyede bulunmagla rehâ bulup ve esnây-i zelzelede mevâzi-i müteaddide a'râklar dahi vâki' olduğu ve zikrolunan zelzele on saat mikdârı mütemâdî ve kezâlik bahr-i muhîtde vâk'i Gadis nâm şehr-i azmiyede dahi zelzele-i ve bahr-i merkûmunda bâd-i sarsar zuhûr ve Eflâk'e dek urûc eden emvâc-i bahr şehr-i merkûmu basıp gark eylemesi rû-nümâ imiş. Ve İspanya evvelki senede nice mahallerde azîm zelzele vâki' olmagla ebniye-i şehir mutazarrır olduğu ihbâr olundu deyu elçi-i mûmâ ileyh dâ'îleri tahrîr eder.

(*) O tarihteki (III. Osman dönemi) Fransız elçisi, Frankfurt ve depremden hemen önce yaptığı Lizbon Büyükelçilikleri sonrası İstanbul'a "Orta Elçi" olarak atanan Vergennes Kontu Charles Gravier olmalıdır. Kont bugün Pera Müzesinde sergilenen Fransız Ressam Antoine de Favray'a yaptırttığı, karısı ve kendisinin Osmanlı Kıyafetleri içinde betimlendiği tablosu ile de tanınmaktadır. Charles Gravier Fransa'da Dış İşleri Bakanlığı yaptığı gibi, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'ının önemli figürlerinden birisi olarak Fransa adına kolonileri desteklemiş olmasından dolayı ABD'nin Vermont Eyaletinin Vergennes şehrine de adını vermiştir...

OSMANLI ARŞİVİ
65 3215

Transkripsiyon © Celal İbrahim Aydık

Ne Olmuştu?

31 Ekim 1755 yani Azizler Günü arifesinin gecesinde eski bir pagan geleneği olan Halloween'de (All Hallow's -saints- Eve) eğlenen şehir halkı şüphesiz ki günün ilk ışıklarını takiben on binlerce insanın canına mal olarak bütün Avrupa'yı karmaşaya sürükleyecek korkunç bir felaket yaşanacağını tahmin edemezdi.

Hayatın tıkır tıkır işlediği Lizbon, 1 Kasım 1755'te güneşli ve parlak bir Sonbahar gününe uyanmıştı. Kral 1. Joseph (José) hükümdarlığının 5. Azizler Gününde, Katolik takviminin en önemli ayinlerinden birisi için sabah erkenden kiliseye gelmişti. Vasat geçen yönetiminin beşinci yılıydı; ancak kralın meşhur ve etkili danışmanları vardı ve bunların tepesinde de Başbakanlık makamında (Şansölye) Pombal Markisi olarak da bilinen Sebastião José de Carvalho e Melo vardı. Şansölye Pombal rasyonalist reform politikaları, ekonomik ve kültürel projeleri ile Portekiz tarihinde "Aydınlanma Dönemi"nin başlatıcısı kabul edilir. Pombal'in reformist dünya görüşü karşısındaki en büyük engel ise Portekiz kolonilerinde misyon çalışmalarının da önde gelen ismi, İtalyan asıllı Cizvit Papazı olan Gabriel Malagrida'ydı. Pombal reformları sürdürebilmek için, Paraguay altın ticaretinden de elde ettikleri büyük kârlarla giderek güçlenen ve siyaseten de etkilerini artıran "Cizvitlerin" gücünü kırmak istiyordu.

Azizler günü sabah ayininden sonra, Kral José Lizbon dışındaki "Belém Kırsal Sarayına" geçti. Saraya vardığında bu özel gün için tertiplenen kraliyet pikniğine katıldı. Davetliler arasında bu sömürge imparatorluğunun çatısı altında ticaret yaparak altın ve köle ticaretinden büyük paralar kazanmış meşhur tüccar ve soylular da vardı.

Bütün bu yoğun sömürge ticaretine rağmen José dönemi Portekiz ekonomisinde bir durgunluğu da beraberinde getirmişti. O gün saraydaki kutlamalara katılmayan Pombal, Portekiz'in Avrupa'nın en durağan ülkesi haline gelip sürekli gerilediğinin farkındaydı. Portekiz'in sömürge ticareti dışında ürettiği neredeyse hiçbir şey yoktu. Toplam ticaret hacminin çeyreği öncelikle İngiliz ve onları takip eden Alman tüccarların elindeydi. Ülke bu haldeyken, inançlı bir Kral olan

José'nin iki temel tutkusu vardı: Hristiyanlık ve Tiyatro. Kral, 31 Mart 1755'te Tagus nehri kıyısında, İtalyan mimar Giovanni Carlo Galli da Bibbiena'ya yaptırdığı muhteşem Opera Binasının (Ópera do Tejo) açılışını yapmıştı. Görkemli Ribeira saray kompleksinin dibinde yapılan bu Kraliyet Opera Evi (Real Casa da Ópera) 200.000 İngiliz pounduna mal olmuştu. Avrupa'nın diğer tiyatrolarına meydan okuyan Lizbon Operası şehrin gurur abidesi idi. Bu bina, opera sahne efektleri (yapay fırtınalar, patlayan volkanlar vs.) dekor, perde, görsel ve ses efektleri yönünden de sadece bir mimarlık abidesi değil aynı zamanda bir mühendislik harikasıydı. Buna rağmen halk arasında kralın saçmaladığı, tiyatro ve din dışında bir şeyle ilgilenmediği eleştirileri de yükseliyordu.

Lizbonlular Avrupa'da dindarlıkları ve batıl inançları ile meşhurdu. "Portekiz Engizisyonu" Roma ve İspanya Engizisyonları ile beraber Avrupa'daki son kalelerinde 200 yıldır korku ve dehşet saçmaya devam ediyordu. 1496 pogromunun süregelen histerisi ile "Kripto Müslüman" veya "Kripto Yahudi" olduğu iddia edilenler ile Heretikler meydanlarda Portekiz, Brezilya ve Goa (Hindistan) engizisyon kararları ile diri diri yakılıyordu. Bu yolla halka, Tanrının cehenneminde inançsız sapkınları nasıl cezalandıracağı da gösteriliyordu.

1755'te Lizbon 275 bin nüfus ile Londra, Paris ve Napoli'den sonra Avrupa'nın dördüncü büyük kentiydi. Bu kentte "Tanrının Evi" mabetler görkemli mimarileri ve şaşaalı iç mekanları ile kilisenin gücünü de yansıtıyordu. Şehrin güzelliği ise Avrupa'da "Lizbon'u görmediyseniz güzelliği de görmediniz" sözü ile anlatılıyordu. Şehir iki yönü ile tanınıyordu: Putperestliğin sınırlarında gezen ikon kültü ve efsanevi zenginliği! Yılda ortalama binin üzerinde gemi, eski ve yeni dünyadan getirdiği baharat ve değerli malları ile limana demirliyordu. Brezilya'da altın bulunup çıkarılmaya başlandığında ise Portekiz Kraliyeti Avrupa'nın en zengin hanedanı haline gelmişti. Keşif sonrası gemilerle her yıl 15 tonun üzerinde altın Lizbon Limanı'na ulaştırılmaktaydı.

O gün geldiğinde inançlı Lizbonlular şehirdeki tüm sokak ve kiliseleri doldurmuşlardı. Çarşılar oldukça hareketliydi. Azizler Günü Pazarı civar köylerden gelenler ve şehrin devasa nüfusuna eklenen binlerce köylü nedeniyle cıvıl cıvıldı. Birden pazarın dışında satılan koyunlar sebepsiz bir şekilde huzursuzlanmaya başladı. Kimse nedenini bilmiyordu. Aynı şekilde kralın pikniği de kontrolden çıkan atlar nedeni ile karışınca kral daha sonra pişman olacağı bir karar alarak Belém Sarayı'na çekildi. Derken bütün Lizbon korkunç bir sesle sarsılmaya başladı: Lizbon Depremi! Avrupa'nın 10 bin yılda gördüğü en şiddetli deprem. Muazzam miktarda bir enerji açığa çıkmıştı. 2010 Haiti depreminden belki de bin kat daha fazla enerji -475 megaton- 32.000 Hiroşima bombasına eşdeğerdeydi (Kahramanmaraş depremi yaklaşık 130 Hiroşima bombası gücünde idi). O dönem bilimsel ölçüm yapılamasa da bu deprem, günümüz Richter ölçeğine göre 8,5 ila belki de 9,2 arasında olduğu tahmin edilen tarihin en büyük depremlerinden biriydi.

150 yıldır ciddi bir deprem yaşamayan Lizbonlular ne olduğunu anlamaya çalışırken şehirde adeta kıyamet kopuyordu. Binalar, kiliseler, sokaklarda duvarlar ve çatılar insanların üzerine çöküyordu. Okyanus tabanında Afrika, Atlantik ve Avrasya levhalarının birleştiği noktada (Azor-Cebelitarık) binlerce yıl boyunca uyuyan ve 200 km boyunca yırtılan fay (Aşağı Tagus

Vadisi-LTV) arka arkaya devasa üç patlama yaratmıştı. 9:40'ta ayin esnasında şehirdeki tüm kilise çanları sarsıntının etkisi ile kendiliğinden çalmaya başlamış; arkasından da 10 dakika süren aralıklı üç deprem sonucu şehirdeki 17 bin yapının dörtte üçü yerle bir olmuştu. Görkemli Opera Binası adeta kağıttan bir kule gibi çökmüştü. Şehrin "günah yuvası" görülen genelevlerle dolu "kirli" sokakları ayakta kalırken en büyük kayıplar yortu nedeniyle dolan kiliselerde yaşandı. "Tanrının Evi" adeta ölümün yuvasına dönmüştü. Sarsıntılar 2 kıtada 10 milyon kilometrekarelik bir alanda hissedildi.

Binlerce insan harabeye dönen Lizbon'un dar sokaklarından kaçarak geniş meydanı ve açık alanları ile Kraliyet Sarayının da olduğu Lizbon Limanı'nda toplanmaya başlamıştı. Limana vardıklarında onları şaşırtıcı bir olay karşıladı. Deniz geriye doğru çekilmekte ve tabanı sürekli açılmaktaydı. Çekilen deniz korkunç bir gürültü ile devasa şok dalgaları şeklinde Lizbon'a ulaştı. Yüzeye yakın üç büyük patlamanın yarattığı tsunami dalgaları Lizbon'u vurarak binlerce can daha alırken, dalgalar Kuzey Afrika'dan İskandinavya'ya hatta Yeni Dünya kıyılarına kadar ulaştı.

Bir şekilde depremden ya da devasa dalgalardan kurtulan şehrin kalanını daha korkunç bir felaket tehdit ediyordu: Yangın! Çoğunlukla mutfaklarda başlayan yangınlar dakikalar içinde binaları yutarak öğleye doğru bütün şehri kaplamıştı. Sadece hastanede 400 kişi yanarak can vermişti. O gün bir yandan artçı şoklar devam ederken diğer taraftan da kentin ahşap ağırlıklı yapıları ve daracık sokakları arasından esen şiddetli kuzeydoğu rüzgarının etkisiyle, yangın korkunç sıcaklıklara ulaşmıştı. Yangın fırtınasının açığa çıkardığı "piroliz" sonucu çeşitli zehirli gazlar açığa çıkıyor ve insanlar yanarak can vermese bile bu kez de birkaç nefeste zehirlenerek ölüyorlardı.

O gün kaç kişinin öldüğünü kimse tam olarak bilmiyor ancak kent nüfusunun beşte birinden fazlasının yani yaklaşık 60 bin kişinin can verdiği tahmin ediliyor. Deprem sonrasında bu korku ve kargaşayı kontrol ederek tek bir kişi yaraları sarmayı başarabildi: Pombal Markisi Sebastião. Pombal deprem günü ilk olarak tarihe geçen efsanevi emri verdi; "Ölenleri gömün, yaşayanları doyurun". Sıkıyönetim ilan ederek hırsız ve yağmacıları anında idam ettirdi, düzeni sağladı. Sahra hastaneleri ve evsizler için çadır kentler kurdurdu. Katolik geleneğinde pek rastlanılmayan bir şekilde kiliseden aldığı izinle salgınları önlemek adına toplu defin ve cenaze törenleri düzenledi. Kral hiçbir yerde görülmezken Pombal her yerdeydi. Deprem sonrası ruh sağlığı bozulan kral, korkunç kabuslarla uyku sorunu yaşıyor, ancak ahşap saraylarda ve çadırlarda uyuyabiliyordu. Kral 1. Joseph, deprem sonrası Ajuda Tepeleri üzerine kurulan devasa bir "çadır saray" kompleksine yerleşerek hayatı boyunca bir daha hiçbir taş binaya girmemeye gayret etti.

Ticaret hayatı durma noktasına gelmişti. Sadece İngiliz tüccarların bile zararı 10 milyon poundun üzerindeydi. Üç hafta içinde felaket haberi Avrupa'nın diğer merkezlerine ulaştığında borsalar ve pazarlar çökmeye başladı. Kıta genelinde depremin Tanrısal mı yoksa doğal mı olduğu tartışmaları da hararetlenmişti. Böylesi bir atmosferde ilk kez bilimin ve mantığın sesi duyuluyordu.

Şehirde ise Cizvit papazı Malagrida'nın kışkırttığı din adamları halka depremin "Tanrının kızgınlığı" nedeni ile olduğu ve kıyametin yaklaştığını vaaz ediyorlardı. Malagrida'nın rahipleri, enkaz başlarında bu belanın günahkarlar yüzünden yaşandığını ve Protestan-Katolik herkesin ikonalar önünde tövbe etmeleri gerektiğini söylemekle kalmıyor halkı buna zorluyorlardı. Pombal ise Cizvitlerin, Lizbon halkının ihtiyaç listesinde olmayan bu aşırılıklarını asla affetmeyecekti. Brezilya ve Portekiz'de adeta azizleştirilen Malagrida'yı sürgüne göndermeyi başarsa da intikamını almak için 1761'e kadar bekleyecekti.

Şehrin dörtte üçü ile birlikte yeni yapılan Opera Binası ve Kraliyet Sarayı da Titian, Caravaggio ve Rubens tabloları ile birlikte yıkılıp gitmişti. Pombal askerleri görevlendirerek şehirdeki tüm enkazları kaldırırken sağlığı yerinde her vatandaşın da yardım etmesini zorunlu kıldı. Kimsenin şehirden ayrılmasına izin verilmiyordu.

Pombal yaşananların ne Katolikler gibi "Tanrının öfkesi" olduğuna ne de Avrupa'nın Protestan şehirlerinin aksine "Katolik yaşam tarzı" nedeniyle bir ceza olmadığına, felaketin sadece doğal bir olgu olduğuna emindi. Ülkenin dört bir yanına çarpıcı bir şekilde Tanrı'dan hiç söz etmeyen anket şeklinde emirler göndererek depremin süresi, şiddeti, yaralı ve ölü sayısı, yıkımın boyutu gibi bilgileri istedi ve gelen 646 yanıtı kayıt altına aldırdı. Lizbon'un yeniden inşasını bizzat eline aldı. Onay alınmaksızın yeni tek bir bina dikilmeyecekti. Binaların kapı ve pencere sayılarına kadar her detay kurala bağlanmıştı. Model binalar üzerinde sayısız testler yapılarak -Geleneksel Türk Evlerinin kısmen çözdüğü bir model olan- "yarı ahşap yapı" sistemine geçiliyordu. Pombalina Kafesi (Gaiola Pombalina) olarak tanınan ahşap iskeletli yapı projeleri arasında sadece Pombal'in onayından geçen modellerin inşasına izin vardı. Böylelikle Lizbon Avrupa'nın ilk "depreme dayanıklı" yapıları ile tanışıyordu. Bu yapıların hafif ve orta şiddetli depremlere dayanması; şiddetli depremlerde ise cephesinin çökerek yapının büyük oranda ayakta kalması hedefleniyordu. Depreme dayanıklı her "yarı ahşap" konut -daha sonra İstanbul'da da uygulanacak bir sistemle- diğerinden bir "yangın duvarı" ile ayrılıyordu.

Onun ileri görüşlülüğü sayesinde Lizbon yeniden küllerinden doğuyor; dar Ortaçağ sokakları ise yerini döneminin en geniş ve modern caddelerine bırakıyordu. Kent sadece ızgara planlı geniş caddelerle değil büyük kamusal kent meydanları ile yeniden planlanıyor, şehir depreme dayanıklı konutlarla yenilenirken caddelerin altında geniş kanallara da kavuşuyordu. Tagus Nehri depreme ve sele karşı kanal içine alındığı gibi kıyı hattındaki kumlu, yumuşak zeminlere binlerce ahşap kazık çakılarak zemini güçlendirildi. Temizlenen enkazlardaki taş malzeme taşınmak yerine olduğu alanlara serilerek yine güçlü temel zeminleri yaratılmış ve şehir gelecekteki tsunamilere karşı da yükseltilmiş oldu. Günümüzde Lizbon metrosu için yapılan çalışmalarda arkeologlar deprem molozlarının modern seviyenin 10 ila 15 metre altında yayıldığını fark ettiler. Bugün Lizbon'a gidenlerin tarihi kent dokusu içinde gördüğü neredeyse her bina 1755 depremi sonrası inşa edilmiş yapılardır. Şehir bir yıldan kısa bir süre içerisinde tüm enkazlardan temizlenerek hızlı bir şekilde toparlandı ancak deprem gelecek nesillerin düşünce sistemini köklü bir şekilde etkileyecek değişikleri de tartışmaya açtı.

Pombal'in en büyük başarısı ise şüphesiz ki "Aydınlanma"nın önünde bir engel olarak

Pombal Lizbon'u inşa ediyor

gördüğü tarikatları iki yıl geçmeden Portekiz'den sürmüş olmasıydı. Pombal başkentteki görevinden önce ömrünün büyük kısmını İngiltere ve Avusturya'da "Aydınlanma" etkilerini gözlemleyip bu fikirlerden etkilenerek geçirmişti. Afet güvenli şehir planlamasının ilk adımlarını Lizbon'da atan Pombal gücünü sadece yapı inşa etmek yerine kilise ve aristokrasiye karşı da kullandı. Taviz vermeksizin, Büyük Katerina gibi Avrupa'nın "Aydınlanmış Despotlarının" izinden giderek tepeden aşağıya reformları dayatan bir politika izledi. O halkın kendi dinamikleri ile Ortaçağ karanlığından çıkamayacağına, bunun yerine despotik bir politika ile oradan çekilip çıkarılacağına inanıyordu.

Pombal tarihe Távora Olayı olarak geçen acımasız infazlar sonucu soylular ve ruhban sınıfının gücünü tamamen kıracaktı. Rahip Malagrida sürgünden döndükten sonra tarihçilerin hala aydınlatamadığı ve bir komplo olarak da gördükleri sıra dışı bir süreç başladı. 1758'de muhtemel ki eşini krala kaptırdığını öğrenen kıskanç bir koca tarafından bu gayrimeşru ilişkinin intikamı olarak krala başarısız bir suikast girişimi gerçekleştirildi. Soruşturmalar odağından saptırılarak Pombal'in bahanesi haline getirilecek ve bu hamle hem Távora ve Aveiro ailelerinin hem de Malagrida'nın sonu olacaktı. 1761'e kadar süren bir tutuklama-yargılama süreci sonrası bu suikast girişiminde parmağı olduğu iddiası ile Malagrida "vatana ihanet"ten yargılanarak idama mahkum edildi. Ancak, bir Papaz olan Malagrida, Engizisyon izni olmadan idam edilemeyeceği için Pombal'in küçük kardeşi general Paulo António de Carvalho e Mendonça'nın başkanlık ettiği son engizisyon ile yargılandı. Engizisyon Portekiz'in son "Auto-da-fé" (halka açık yakarak ölüm) kararını aldı. 2 saat boyunca mahkeme kararı Malagrida'nın yüzüne okunduktan sonra halka açık şekilde idam edildi. Daha sonra cesedi yine halka açık şekilde yakılarak külleri Tagus Nehrine atıldı. İnfazlar sonrası Engizisyon lağvedilerek kamu mahkemelerine bağlandı.

Bu tutum İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Avrupa'da eleştirilerek barbarca görülse de yaklaşan Fransız Devrimi öncesi soyluların tasfiyesi ve Ulusal Portekiz Kilisesinin kurulup, toplumun sekülerleşmesi anlamında öncü bir hareket olarak İngiltere'nin de kararlı adımlar atmasının önünü açmıştır. Sürecin sonunda Pombal yönetimindeki Portekiz, Katolik Avrupa'da kilisenin hükümet üzerindeki gücünü ortadan kaldıran ilk ülke olacaktır.

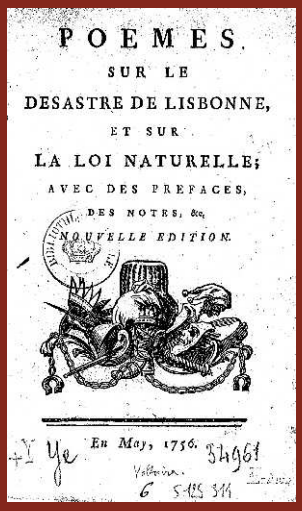

Radikal Kötülük, Şer Problemi ve Teodise

Ah talihsiz ölümlüler! Ah şu acınası yer!
Ah korku içinde yaşayan tüm ölümlüler!
Çaresiz acıları ebediyen sürüp giden!
Ve cahil filozoflar, haykırarak, "her şey iyidir" diyen,
Haydi, gelin de dikkatle seyredin bu korkunç yıkıntıları,
Küllerini şu talihsizin, şu döküntüleri, şu kalıntıları,
Birbirinin üstüne yığılmış şu kadınları ve çocukları,
Parça parça mermerler altındaki şu dağılmış uzuvları.
Görün parçalayıp yuttuğu şu yüz binlerce zavallıyı yeryüzünün!
Kanlar içinde, parçalanmış ama hala da kalbi çarpan,
Çatıları altına gömülü ve teselli bulmadan göçüp gidenleri
Korkunç acılar içinde tüketen içler acısı günlerini!
Nefesleri tükenirken o zar zor çıkan haykırışlarına,
Ve şu tüten küllerin korkunç görüntüsüne,
Diyebilir misiniz bu yasalar, "sonucudur seçimi gerektiren,
İyi ve özgür bir Tanrı'nın özgürce seçtiği ebedi yasaların"
Diyebilir misiniz, gördüğünüzde yığınla onca kurbanı:
"Bedelidir ölümleri suçlarının, Tanrı öcünü aldı?"
Bu çocuklar hangi suçu, hangi hatayı işlemiş,
Şu zavallılar kan içinde annesinin göğsünde ezilmiş?
Daha çok mu batmıştı ahlaksızlığa, şimdi yok olmuş Lizbon,
Sefahat içinde yaşayan Londra'dan, Paris'ten?
Lizbon yerle bir şimdi, oysa Paris'te dans ediyorlar...

Voltaire - Lizbon Felaketi Üzerine Şiir

POEMES
SUR LE
DESASTRE DE LISBONNE,
ET SUR
LA LOI NATURELLE;
AVEC DES PREFACES,
DES NOTES, &c.
NOUVELLE EDITION.
En May, 1756.

Voltaire "Teodise" anlayışını yukarıdaki dizeler aracılığı ile eleştiriyor. Teodise kavramı Yunanca, Teos (Tanrı) ve Dikē (adalet) anlamında Fransızcaya "théodicée" şeklinde geçmiş bir sözcüktür. Bu basit haliyle "Tanrı'yı aklama, haklı çıkarma çabası" olarak çevrilebilir.

Teodise ve "Kötülük Sorunu" tartışmalarının temelinde her şeyi bilen (alîm-i mutlak) ve her şeye gücü yeten (kadir-i mutlak) bir Tanrı'nın neden yeryüzündeki kötülük ve ızdıraplara son vermediği sorgusu yatar. Sorunun mantıksal temeli, iyiliği emreden veya iyi bir Kadir-i Mutlak Tanrı'nın var olduğu yerde kötülük diye bir kavramın olamayacağı yönündedir. Tanrı ve kötülük kavramı bir arada olamaz. Ancak kanıtsal olarak yeryüzünde insan veya Tanrı/doğa kaynaklı kötülüğün (deprem gibi) var olması gerçeği karşısında Tanrı'nın her şeyi bilen veya her şeye gücü yeten bir varlık olmadığı ya da tamamen iyi bir Tanrı'nın olmadığı tartışmaları açığa çıkar.

Sonraki yüzyıllarda Lactantius eliyle bu problemin kökeni -yazılı kaynağı olmasa da- felsefi olarak Sisam'lı filozof Epikür'e atfedilir; "Tanrı kötülüğü önlemek istiyor ama buna gücü yetmiyor mu? Öyleyse bu Tanrı gerçekten "Kadir-i Mutlak" değildir! Hem gücü yetiyor hem de önlemiyor mu? Öyleyse gerçekten "iyi niyetli" değil! Hem istemiyor hem de gücü yetiyorsa bu kötülük nereden geliyor? Problemin mantıksal önermesini ise şu şekilde özetleyebiliriz:

- Her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen bir Tanrı varsa dünyada kötülük yoktur
- Dünyada kötülük vardır.

- O halde her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten bir Tanrı yoktur.

Bir çok insan modern ateizmin doğuşunu Lizbon Depremi'nin yarattığı kültürel atmosfere bağlar. Bu bağın temelinde de Epikür'ün "Kötülük Problemi" ve buna karşı geliştirilen "Teodise"lerin deprem sonrası Aydınlanmacı bazı fikir insanlarınca tartışılması yatar.

18'inci yüzyıl Avrupa'sındaki bu fikri tartışmaları şimdilik bir kenara bırakırsak, günümüz Türkiye'sinde depremin "Allah'ın gazabı" olduğu söylemi bazı radikal çevrelerde zaman zaman dillendirilse de, kendini muhafazakar olarak tanımlayan bir iktidarın idari sorumluluğu altında gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerde yüksek sesle dile getirilen bir söylem olmadığını da belirtmeliyim. Ancak 1999 Ağustos'unda Kocaeli'de yaşadığımız felakette bu yaklaşım yine aynı radikal çevrelerde bu kez daha üst perdeden dillendirilebilmişti. Benzer bir tutum Alabama Eyalet Senatörü Erwin'in de başını çektiği bir grup muhafazakar "Beyaz Amerikalı" tarafından New Orleans ve Louisiana'yı vuran Katrina Kasırgası sonrası bölgeyi "Amerika'nın Sodom'u" olarak tanımlamak ve casinoları ile meşhur bu "günah sahilinin" Tanrı tarafından cezalandırıldığını dile getirmek şeklinde açığa çıkmıştı.. Hatalı yapılan bentler ve yanlış yerleşim nedeniyle açığa çıkan zarardan sektör ve şehrin beyaz bölgeleri hızlı bir şekilde sıyrılırken en büyük kaybı ise Louisiana ve Missisipi sahilinin çoğunlukla siyahi, fakir ahalisi görmüştü.

1755 Depreminde işler "günahkarlığın" Lizbon'unda bu felaketi Tanrının bir ceza olarak gönderdiğini söyleyerek Lizbonluları tövbeye çağıran din adamlarının istediği gibi gitmemişti. Din adamları bu kez masum yavrularını enkazdan çıkaran Lizbonluların öfke ve nefretini üzerlerine çekerek kilise kurumunun sorgulanmasının da önünü açmışlardı. Epikür'den asırlar, Leibniz'den ise onyıllar sonra Lizbon Depremi ile "Teodise" yeniden Voltaire, Rousseau, Pope ve Kant gibi isimler arasında tartışılmaya başlandığında şüphesiz ki en iyimser yaklaşım Jean-Jacques Rousseau'dan geldi. Aslına bakılırsa, o da bu tartışmalarda rakibi diğer aydınlanmacı filozofları gibi deistti. Ancak Rousseau'nun deizmi Voltaire'den farklı olarak salt akılcı değil duygusal bir deizmdi. Rousseau-Voltaire tartışmasının bir ayağı "isbât-ı vâcib" gayretinden ziyade İslam dünyasının da temel problemlerinden birini oluşturan akıl-kalp ikileminde Tanrı'yı anlama, tanımlama gayretiydi. Rousseau, Voltaire'in aksine Tanrı'ya akıl yürütmeden çok kalple ulaşılabileceğine inanıyordu. Bir deist olarak Rousseau dinin tamamen bireysel bir vicdan meselesi ve ahlaki gelişim olduğunu savunmakla beraber Voltaire gibi kiliseye düşman değildi. O belirli sınırlar içinde kalması gereken bir kurum olması kaydıyla kiliseye saygılı kaldı.

Rousseau, Pope ve Leibniz gibi isimlerin "mümkün dünyaların en iyisi" (Leyse fi'l-imkân) veya "her şey yolunda" illüzyonlarını Ortaçağın skolastik jargonunun bir parçası olarak gören Voltaire, depremden 4 yıl sonra 1759'da bir manifesto niteliğindeki "Candide ou l'optimisme"i yayınladı. Depremin hemen sonrasında yukarıda kısmen alıntıladığımız "Lizbon Felaketi Üzerine Şiir"inde (1755) yaşadığı hüznü yansıtırken depremi bir "ilahi takdir" olarak görenlere karşı da savunulması imkansız ve acımasız bir vahşeti meşrulaştırıp romantize ettikleri için öfke doluydu. 4 yıl sonra yayınladığı Candide (İyimserlik) ise aynı yaklaşımı bu kez neşeli bir hiciv olarak işlemekteydi.

Gazali'nin, Leyse fi'l-imkân ebdeu mimmâ kân (لَيْسَ فِي ٱلْإِمْكَانِ أَبْدَعُ مِمَّا كَا) yani "var olandan daha mükemmeli mümkün değildir" sözü Leibniz'den asırlar önce -bu yazının konusu olmayan- İslam toplumundaki nikbinlik ve kaderciliği anlatan en iyi örneklerden biridir. Kaderci yaklaşımı bir yana bırakacak olursak, bilim "acı ve ağrı olmadan dünya inanılmaz derecede tehlikeli bir yer olurdu" der. Muhakkak ki tıbbın acı kavramı ile dinin imtihan aracı olarak sabır öğütlediği acı kavramı tam olarak aynı şey değildir. Ancak Voltaire'in mücadelesini verdiği, Tanrısı bile bir "kefaret" olarak çarmıhta acı çekmiş olan

Hristiyanlık, "acı çekmenin kurtarıcı değeri" üzerine kurulmuştu. Onun deizm anlayışında Tanrı tüm yaşamın ve maddenin kaynağı idi. Tanrının varlığına iki nedenden dolayı emindi. Birincisi Tanrı yani "İlk neden" (illet-i ûlâ) olmadan dünyanın açıklanamayacağı ikincisi ise Tanrı olmadan ahlakın temelsiz kalacağına olan inancıydı. Sarkastik bir şekilde dile getirdiği "Tanrı olmasaydı O'nu biz icad etmek zorunda kalırdık" sözü Tanrı'ya duyduğu bağdan ziyade onu bir gereklilik olarak görmesinden kaynaklıydı.

Tanrı, yaratılmış evren ile ilişkisi üzerinden iki şekilde değerlendirilir; birincisi doğa olaylarına karşı yönlendirici ve doğrudan müdahale eden bir "Kadir-i Mutlak" Tanrı; diğeri ise deistler ve rasyonalistlerce kabul gören, Tanrı-evren ilişkisinin özel ve sabit olmadığı müdahaleci olmayan bir Tanrı. Bu yaklaşımda Tanrı, genel doğa ve hareket kanunları koymuş ve her bireyi bu doğa kanunlarının işleyişine tabi bırakmıştır.

Candide.....recula trois pas faiſi d'horreur, et avança enſuite par bon procédé.

Rousseau ve Voltaire'in fikri çatışmasında Rousseau'ya da hak vermemek elde değildir. Rousseau'nun, her biri 6 veya 7 katlı, 20 bin evi bir araya toplamanın doğanın seçimi olmadığını ve bu büyük şehrin sakinleri daha eşit şekilde dağılmış olsaydı hasarın ve ölümün daha az olacağını yazması bugün sıkça kullandığımız, "deprem öldürmez, bina öldürür" yaklaşımının öncülüdür.

Lizbon Depremi sadece felsefi alanda bir tartışma yaratmayıp, bu depreme 31 yaşında uzaktan tanıklık eden Immanuel Kant'ın felsefik ve jeolojik olarak depreme yaklaşımını da derinden etkilemiştir. Kant, Lizbon Depremini Tanrı'nın masumların üzerine boca ettiği öfkesi olarak görmenin ve kendi bakış açımızla Tanrının niyetini okumanın en basit haliyle "münasebetsizlik" olacağını söylemiştir. Lizbon depremi üzerine söylediği, "İnsan bu gösteri arenasında asla yok olmayacak binalar kurmak üzere doğmadı." sözü onun insan-doğa ilişkisine bakışını da yansıtır.

Kant, Lizbon Depremi üzerine üç ayrı makale yayınladı. Depremle ilgili tüm haber ve bilgileri toplayan Kant, depremlerin nedeni ile ilgili bir teori de ortaya atmıştır. Kant'a göre sülfür benzeri sıcak gazlarla dolu devasa yeraltı mağaraları yer değiştiriyor ve deprem sarsıntıları gerçekleşiyordu. Bu tez sonradan çürütülmüş bile olsa, bir doğa olayının doğaüstü sebeplerle değil Thales sonrası bilimsel yaklaşımlarla açıklanma gayretinin son adımlarından birisi olması anlamında önemlidir.

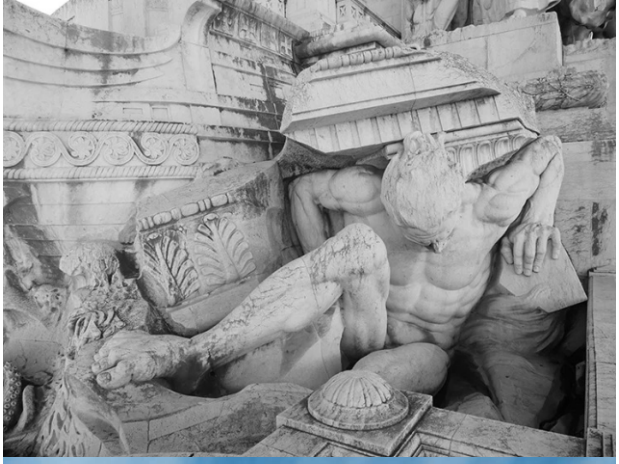
Voltaire'in "iyimserlik"teki kahramanı Candide yaratılış ve hayatın anlamını sorgulayarak "kötülüğe karşı ne yapmak gerek?" sorusunun cevabını aramak üzere köşe bucak dünyayı gezerken son durak olarak İstanbul'a uğrar. İstanbul'da gördüğü ve daha önce karşılaştığı 6 kraldan bile daha mutlu olarak tanımladığı, payitahtın hareketli gündemine itibar etmeyen bu garip köylüden, mutluluğun sırrının çalışmak olduğunu öğrenir. Köylüden o kadar etkilenmiştir ki bir cevap uğruna beraber dünyayı dolaştığı yol arkadaşı, üstadı filozof Pangloss'un nutkunu şu sözlerle keser; "Bunlar güzel sözler ama kendi bahçemizi yeşertmek gerek!" Candide, doğuya özgü bir kadercilik ve teslimiyetçilik içeriyormuş gibi görünen ve Voltaire'in hayata bakışı ile çatışan bu "kendi bahçemizi ekme" metaforu ile gerçekte neyi anlatmak istiyordu?

Belki de Candide "kendi bahçemizi yeşertelim" sözü ile, üstadı Pangloss tarafından kendisine öğütlenen "bu dünyanın olası dünyaların en iyisi olduğu" düşüncesine itiraz ediyordu. "Mevlam görelim neyler, neylerse güzel eyler" tarzı bir kabul yerine "güzel eylemenin" insanın görevi olduğunu bizlere bu sözlerle anlatmak istiyordu.

MsMeliss
Cultivate your garden

Dilimize Arapça'da kent anlamında kullanılan "Medine" kelimesinden giren Medeniyet kavramı yerleşik ve kentli olabilme başarımızla doğrudan ilintilidir. İnsanlık tarihindeki en büyük kırılma 12 bin yıl önce avcı-toplayıcı toplumların "yerleşik" olabilmeyi başarması ile yaşandı. Ancak bu yeni "köylü/kentli" yaşam biçimimizi sürekli olarak bir "insan-doğa" mücadelesi şeklinde sürdürmeyi tercih ettik. İnsanın doğaya tahakkümünü medeniyetin temel kuralı haline getirdik. Özellikle Sanayi Devrimi sonrası ulaştığımız bu "İnsan Çağında" (Antroposen) insanoğlu kendini "doğanın efendisi" olarak görme yanılgısı ve kibrine kapıldı. Doğa tarafından bunun böyle olmadığına dair verilen sayısız yanıtı doğru okumak yerine çözümleri doğaya karşı hep daha da acımasız olmakta aradık. Her felaket doğanın efendisi değil ortağı ve parçası olduğumuz gerçeğini yüzümüze vurdu. Lakin kendi bahçemiz olan gezegenimizi tanıyarak yeşertmek yerine tüketmeye çalıştık ve yok ettiğimizin yegâne yaşam alanımız olduğu gerçeğini unuttuk...

Lizbon, Pombal Meydanı'ndaki Pombal Markisi Anıtı ve anıtın altındaki heykel grupları içinde Lizbon Depremi'ni anlatan bölümden bir detay (üstte)

Röportaj

Cengİz Harun Arıkan
Kemal Bertan Şalmanlı

Cengiz:
Merhabalar Bertan Abi;
Öncelikle Hepimizin başı sağ olsun. Çok büyük bir felaketle karşı karşıyayız, acımız büyük. Tabii ki yaralarımızı birlikte saracağız.

Bertan Abi sen de deprem bölgesine koşan TKTC rehberlerimizden biriydin.
Deprem öncesi neredeydin; bölgeye nasıl geçtin; yolda hangi zorluklarla karşılaştın?

Deprem bölgesindeki izlenimlerini bizimle paylaşır mısın?

Bertan:
Turum bitmiş ve sabaha karşı İstanbul'a gelmiştim. Arkadaşımın evinde biraz uyuyup Ankara'ya geçecektim; o sırada deprem olmuş, telefona bakmıyordum, farkında değildim. Felâketi sabah saat 09.00'da şans eseri öğrendim, cep telefonundan gördüm. Facianın büyüklüğünü görüp üzerine bir de İsias Otel'i duyunca oraya gitmem gerektiğini idrak ettim ve yola çıkmak üzere telefonda haberleştiğimiz çeşitli gruplara mesaj attım. Meslektaşım Sanem Hanım'ın kurduğu guruptan, şahsen tanımadığım Leylâ Hanım, Kadıköy'den bir rehberin Adıyaman'a otomobiliyle gideceği bilgisini verdi. Derhal bağlantıyı kurdu; genç ve dinamik rehber Ümit Akgül bir saat sonra gelip beni evden aldı. Böylece yola çıktık. Yolda Ankara'ya kadar herhangi bir zorlukla karşılaşmadık, hatta sosyal medyada yazdığının tersine yol tümüyle açıktı. Oysa hem haberleşme guruplarında hem sosyal medyada yolların kapalı olduğu bilgisi şiddetli biçimde dolaşıma sokulmuştu; gerçek olmayan bu bilginin kafamızı karıştırması sonucu Adıyaman'a Adana üzerinden gitmeyip Kayseri yolunu tercih etmek zorunda kalmamız nedeniyle çok kızgınım. "Tüm" sosyal medya ve "tüm" whatsapp guruplarının söylediğinin "tersine," Adana yolu açıkmış ve bizimle aynı saatte Ankara'dan çıkan yardımlar Adana yolundan Adıyaman'a ulaşmış. Bu gerçek dışı "yollar kapalı" bilgisi yaklaşık 10 (on) saat kaybetmemize neden oldu. Ankara'ya varmadan Ümit Akgül, tanıdığı arkadaşı vasıtasıyla kar lastikleri satın aldı ve bizim eve bile uğramadan acilen lastikleri taktırıp yola devam ettik. Kayseri civarında bir saat trafik sıkışıklığı yaşadık ve nispeten kalabalık yolda, Elbistan üzerinden Adıyaman'a doğru geçmek üzere yol aldık. Elbistan'a varmadan önce karşıdan gelen otomobiller yolun kapalı olduğunu söyleyince merkezden U dönüşü yapmak ve Elbistan'ın durumunu görmek üzere ilerledik. Artık gece olduğu için her taraf karanlıktı ve elektrikler kesikti. 1999 Yalova depreminde Yalova'daydım ve depremden 15 dakika sonra hareket edip Ayvalık'a geçmiş ve aynı gün Adapazarı'na dönmüş bir kişi olarak bu kez gördüğüm manzara çok daha korkunçtu. Her taraf karlar altında olan bir yerleşim yerinde, kasabanın büyük kısmı yıkılmış, sanki ölü bir şehirde ağır ağır ilerliyorduk. Genç meslektaşım Ümit, tüm yol boyunca kullandığı otomobilde metanetini hiçbir zaman yitirmedi; kendisine müteşekkirim. Elbistan'ın korkunç hâlini görerek ve gözyaşlarımızı içimize akıtarak yola devam ettik. Hiçbir yerde ışık yanmıyordu ve kurtulmayı başaranlar, farları yanık vasıtalara sığışmışlar, otoparklarda, herhangi bir yerde buldukları boşluklarda, yol kenarlarında otomobillerin içine sinmişlerdi. Görebildiğimiz yüz ifadelerinde, korku, şaşkınlık, öfke ve bilinmezliğe doğru boş bakışlar vardı. Cânım Elbistanlıları kaderine terk ederek harita üzerinden Adıyaman'a doğru başka yollar

peşine düştük. Bu süreçte, karla kaplı yolda uzun süren bir sıkışıklık yaşadık ve bize Adana yolunun kapalı olduğu bilgisini vermiş olan tüm sosyal medya ve whatsapp guruplarına sürekli küfrettik çünkü bizden saatler sonra yola çıkan bazı tanıdıklar bölgeye çoktan varmıştı.

Bizimle benzer durumda olan diğer otomobillerden aldığımız bilgilerle Göksun üzerinden önce Kahramanmaraş'a vardık; ardından Gaziantep üzerinden Besni yolunu bulduk. Tekrar etmek isterim çünkü benzeri durumda meslektaşlarımın bu duruma göre tavır almasını dilerim: Adana yolunun kapalı olduğu bilgisi uydurma bir bilgiydi; oysa ne Adana yolu ne bizim yolumuz (Elbistan-Adıyaman hariç) hiç kapanmadı. Sosyal medyada Adıyaman'a ve bazı başka deprem bölgelerine ulaşılamıyormuş gibi bir algı yaratıldı. Mutlaka deprem nedeniyle bazı yollar kapanmıştı ancak ana arterler açıktı. Zaten hızlı hareket edilememesi konusunda herkesin hemfikir olduğu bu korkunç âfet, umarım bize teyakkuz durumunda gerçekçi olunmasını ve dedikodu ve safsata bilginin yayılmaması gerekliliğini öğretmiştir. Lütfen, kaynağı kesin olmayan paylaşımdan uzak duralım ve sağduyumuzu koruyalım.
Biz bu röportajı yaparken depremin üzerinden aylar geçmiş. Hâlâ ve hâlâ bakış açısında bir değişiklik yok: âfet bölgesi insanının durumu, ilk gece Elbistan'da gördüğümüz yüz ifadelerinden farklı değil. İnsanların en büyük korkusu, destek olmaya gelenin geri dönecek olmasıdır. Afete çok üzülmek başka, korkunç felaketin ciddiyetini anlamak ise bir başka durumdur. Biz vardığımızda Güney Kore ekibi çadır kuruyordu: yâni bu yardım ekibi, Seul-İstanbul-Adana uçuşu sonrası karayoluyla Adıyaman'a gelmiş ve toplamda 15 saat civarı yol yapıp "bizden önce" varmış! Ciddî çalışma diye buna denir. Son filozoflarımızdan Celâl Yalınız'ın, "mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyetten sonra bir de ciddiyet ilân edelim," sözünü saygıyla anarım.

Cengiz:
İsias Otel arama kurtarma ve yardım çalışmalarında oradaydın: neler yaşadın, neler yaşandı?

Bertan:
İsias Otel'e vardığımızda Kıbrıs ekibi oraya gelmiş ve yerleşmişti. Otelde mahsur kalmış ve akıbetini bilmediğimiz meslektaşlarımızın yakınları otelin çevresinde konuşlanmıştı. Şanlıurfa Rehberler Odası (ŞURO) başkanı Merve Hanım, eski başkan Müslüm Bey, Antalya Rehberler Odası (ARO) başkanı Mustafa Bey ve yönetimden Volkan Bey, rehber Sema Hanım ve eşi turizm neferi Cüneyt Bey, hummalı bir şekilde çalışıyordu; ben de bir şekilde enkaz alanı çalışmalarına dahil oldum. Yol arkadaşım Ümit Bey, doğrudan kazı ekibine kendisini zorla kabul ettirmeyi başardı; Kıbrıs ekibi de Ümit'i kabullendi, yol gösterdi ve bu arkadaşımız 6 gün boyunca kazdı ve kazdı. Öte tarafta kazılmayan kısımda yapılan işler, genel malzeme temini, hükûmet ve rehber odalarıyla kurulan bağlantılar sonucu yardımların ulaştırılıp dağıtılması, lojistik ve en önemli ve ıstıraplı olan, mağdur yakınlarının teskin edilmesiydi. Ankara'dan malzeme dolu otobüsle gelen Esmeralda Turizm yetkilileri Emin Bey ve Metin Bey ilâ kendi inisiyatifiyle ekibe dâhil olan meslektaşım Ramig Bey, ivedi bir şekilde enkaz ortamına dahil oldu ve tüm işlerden arta kalan zamanda hastaneler ilâ enkaz alanı arasında mekik dokudu.
İsias Otel enkaz alanının lideri Kıbrıs'ın Türkiye Büyükelçisi, bürokratlığın tüm olanaklarını üstün başarıyla alana yansıtan, sakin, nâzik ve yapıcı/yaptırıcı tavrıyla enkaz alanındaki tüm birimleri yöneten İsmet Korukoğlu'dur ve yanında, mağdur ailelerden başka, Kıbrıs'tan 4 (dört) milletvekili ve 3 (üç) bakan enkazın kaldırılması bitene dek tüm gücüyle çalışmıştır. İsmet Bey nezdinde tüm ekiplere teşekkürü borç bilirim.

İlk üç gün, diğer işlerle beraber, 1999 depreminden alışık olduğum için, vefat eden meslektaşlarımın naaşlarının kimlik tespitini yaptım; ardından hırçınlaşan psikolojim neticesinde bu görevi Ramig Bey'le birlikte sürdürdük.

Cengiz:
Bölgede ilk gün, ilk hafta, ilk ay ve şimdi hangi sıkıntılar vardı, neler çözüldü?

Bertan:
Ciddiyetin eksik olduğu yerde hiçbir konu tam anlamıyla çözülemez. Tüm deprem bölgesinde olan sıkıntıların aynısı yaşandı: yatacak yer, yiyecek ve giyecek sıkıntısı... (Malatya hariç tüm deprem bölgesini gördüm; sadece Adıyaman'da içme suyu sıkıntısı yaşandığına şahit olmadım).

Enkaz alanında en çok dile getirilen "sıkıntılı" konulardan biri, Güneydoğu Anadolu eğitim gezisinin bazı mecburiyetler nedeniyle Kış mevsimine denk gelmiş olmasıydı. Bu gezi için sürekli kullanılan Dedeman Oteli'nde yeterli yer olmaması nedeniyle hem voleybol takımı hem rehber grubu İsias Otel'de konaklamış. İsias Otel'in yapı malzemesi çok kötü ve kalitesiz. Kıbrıs ekibi bu konuda profesyonel tespiti 6. gün yaptırdı ve Tureb bu tespite iştirak edip açılacak mahkemeye dâhil olduğunu büyükelçi İsmet Bey'e bildirdi.
Daha ilk günle beraber, enkaz alanında hem çalışanları hem mağdur ailelerini zor duruma sokan bir başka konunun kayda geçmesini istiyorum. Sosyal medya ve haberleşme guruplarında çeşitli listeler türedi, bu gerçek dışı isim listelerinde o sırada aslında enkaz altında belki can çekişen meslektaşlarımızın çevrede çeşitli hastanelere götürüldüğü, farklı sayıda rehberin guruplar hâlinde enkazdan kurtulduğu, hatta 30 (otuz) meslektaşın İstanbul'da bir hastaneye transfer edildiği gibi, peyderpey, yalan haberler türedi ve çeşitli listeler elden ele dolaşmaya, kulaktan kulağa yayılmaya başladı. Haber gurupları, bu sahte listeleri "her tarafta" paylaştı. Sürekli güncellenen bu listelerin hiçbiri (evet, hiçbiri) doğru çıkmadı. Bir kişi bile, "benim paylaştığım liste doğruydu," diyemez. Bu safsatalar sonucunda görülen zarar ise meslektaşlarından haber almak isteyen yakınlarının, tüm yol ve transfer zorluğunu çekerek, günbegün, usanmadan, benzin ve mazot kıtlığına karşı elinden geleni yaparak, Adıyaman ve çevre illeri, ilçeleri "her" gece ve "her" gündüz arşınlaması, hastanelerde kimliği belirsiz ağır yaralıların ve cesetlerin arasında araştırma yapmak zorunda kalmış olmasıdır.
Bu uyduruk listeleri oluşturan zihniyeti affetmem mümkün değil.

Menzil'de tarikattan yardım isteyecek duruma gelen rehber aileleri bile vardı. Bu sahte listeler büyük vakit kaybına, hüz'ne, sahte umuda yol açtı: oysa bir âfet durumunda gerçekçi olunmalı ve zorluklar, acılar birlikte paylaşılmalıdır. Biz, ülke olarak bu şekilde davranmıyor ve sahte umudun, gerçeğin yerini almasına müsaade ediyoruz: İsias Otel enkazı çalışmasında genel olarak, Kıbrıs ekibi haricinde, durum farklı değildi. Gencecik evlâtlarını yitiren Kıbrıslı aileler bu listelere ve sahte umut hikâyelerine "hiçbir zaman" prim vermedi. Kıbrıs ekibi, her türlü kazıcı alet, caterpillar ve türevleri ilâ soğuk hava depolu kamyonunu bile ülkesinden nakletmişti. Bu sayede otel enkazı son derece profesyonel bir şekilde bir haftada tamamlandı. Hatta Büyükelçi İsmet Bey, ihtiyaç olduğunda ve çevrede herhangi bir enkazdan ses geldiğinde, hem malzeme hem işgücü yardımını Adıyamanlılar'dan esirgemedi. Kıbrıs ekibi, hem profesyonel kazıcı ekipleri hem Kıbrıs Özel Kuvvetleri dâhil her tür askerî desteği ve bürokratik gücüyle günde 24 (yirmi dört) saat çalıştı.

Bu sırada enkaz çevresinde şu haberler dönüyordu: İstanbul'da bir hastanede bizden 23 kişi varmış. Sonra başka bir haber geliyor; orada 23 kişi yokmuş, sadece rehber öğretmenlerimizden birisi varmış. Tekrar haber geliyor, bizden 30 kişi ve Kıbrıs'tan 12 kişi o

hastanedeymiş. Şaşkınlığımdan olmalı, telefona yanıt vermeyen o hastaneden haber almak için, hem etrafımdaki gazetecilerden hem zorlu telefon bağlantısıyla, yurtdışında yönetici olan çocukluk arkadaşımdan yardım istedim; belki, bir ihtimâl, hastane yönetiminde tanıdığı vardır diye düşünüyordum; o kişi, hemen araştırmaya başlıyor; bir saat sonra Kanada'dan bir profesör bana ulaşıyor, hastaneyle görüştüğünü ve İsias Otel'den hiçbir yaralının orada bulunmadığını söylüyor. Bu bilgiyi hemen paylaşıyorum, kimse inanmıyor. Bu durumu bildirdiğim hâlde 12 (on iki) saat sonra, hâlâ, haber guruplarında o hastanenin adı ve yeni listeler dolaşıyor. Hatta, üç ayrı haber gurubunda, Kıbrıslı sporcuların ve rehberlerin, otel altındaki hangara (depoya, otoparka?) indikleri ve oradan ses geldiği yazılıyor: bunu okurken enkazın içindeyiz. Ne enkazda çalışan ekipler ne Kıbrıslı aileler bu habere itibar etmiyor. Karşımızda, olduğu yere çökmüş heyyülâ bir yapı var ve enkaz çalışmaları süratli ilerleyebilecek bir durumda değil çünkü güvenli değil (otelin en altına ulaşılması ancak 7. gün gerçekleşti; içerisi boştu). Bu arada İsias Otel'in ardındaki iki yapının sadece camları kırılmış.

Aileleri teskin etme görevi çoğunlukla bizim rehber ekibindeydi ve naaşlara ulaşıldıkça, acılı sahnelere, gerek bizden gerek Kıbrıs ekibi ailelerinden ıstırapların en büyüğüne tanık olduk. Kıbrıs'tan savcı, hâkim ve doktor ekibi gelmiş. Kıbrıs ekipleri her 8 saatte bir görev değişimi yapıyor ve her 2 günde bir ekip değiştiriyor ancak ana yöneticiler sabit kalıyor.

Cengiz:
İsias otel çalışmasında sen, oraya gelen eğitim gezisi öğrencileri yakınları, Kıbrıslı öğrencilerin yakınları, gönüllü rehberler ve Kıbrıs'tan bu canları kurtarmaya gelen ekipler bu süre içinde yeme, içme, uyku, tuvalet ve hijyen gibi kendi ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız?

Bertan:
Kıbrıs ekibinin çalışanları kendi yiyeceklerini getirmişti; geri kalanlar etraftan faydalanıyorduk ve hiç aç kalmadık; her öğün, bir şekilde, bir yerden karnımızı doyuracak yiyecek temin edildi. Zaten o atmosferde kimsenin yiyecek düşünecek durumu yoktu. Çeşitli noktalarda mutfaklar kuruldu, tüm Adıyaman halkına ve çalışanlara buralardan çorba, dürüm, bisküvi, su sağlandı ve bu kadarı yeterli oldu. Tek tük çay tezgâhları pek hissetmediğimiz soğuk havada direncimizi ayakta tuttu.

Hijyen ve tuvalet konusu çok basit: öyle bir konu yok; tuvalet yok; hijyeni kafaya takan hiç yok. Daha ilk gün çevredeki iki benzin istasyonunun tuvaleti kapanmak zorunda kaldı; zaten biri yıkılacak gibi yan yatmıştı. Dinî eğitim kökenli bir yurt, iki gün sonra herkes tarafından keşfedilince artık tuvalete girmeye müsaade etmedi. İsias Otel'e yarım saat yürüme mesafesinde bir benzin istasyonuna park etmiş otobüste yatıp kalktık ve hesaplamadığımız bir vardiya düzeniyle çalıştık; orada bulduğumuz bir evin arka bahçesindeki aşırı pis tuvaleti günde bir kez kullanabildiğimiz için şanslıydık. Diğer aileler ve görevliler de kendi vasıtaları içerisinde uyudu. Genel olarak zaten uykunun önemi yoktu. Emin Bey, bürokratik baskısıyla Kapadokya bölgesinden bir kütüphane aracıyla 2 cenaze aracını 6. gün getirtti ve alışık olmadığımız çay kahve servisinden bir iki kez yararlandık.

Cengiz:
Antalya rehberler odası başkanı, ŞURO başkanı, Esmeralda tur yetkilileri geldi dedin. Peki, meslek örgüt çatımız olan Tureb'den kimse gelmedi mi?

Bertan:
TUREB başkanı Hakan Bey ve yönetici Şahin Bey, beşinci günün akşamı Şanlıurfa'ya geldi ve ertesi sabah Adıyaman'a varıp diğer ekiplerle beraber çalışmalara iştirak etti. Tüm enkaz kaldırma çalışması tamamlandıktan sonra Ankara'ya birlikte hareket ettik ve enkazdan çıkan eşyaları TUREB'e bıraktık.

Cengiz:
Anlıyorum ki Kıbrıs kurtarma ekipleri, İsias Otel enkazında görev almak istemiş. Peki, yeterli miydi?

Bertan:
Evet, yeterliydi; her türlü imkân Kıbrıs ekibi tarafından sağlandı. Adıyaman'da genelde korkunç bir başıbozukluk ve enkaz kaldırma karmaşası yaşanırken, kentin yarısı evini terk etmiş ve binlerce insan ölmüşken bizim enkaz alanımızda profesyonel bir çalışma Kıbrıslılar sayesinde yapıldı.

Cengiz:
İsias Otel'de Kıbrıs kazı ekibi bir nevi elinden gelen her şeyi yaptı.
Bu durumda, bölgedeki başka enkazlarda aynı çalışma var mıydı?
İsias Otel'de Kıbrıs ekibi olmasa durum ne olurdu?

Bertan:
Hayır; başka enkazlarda benzeri profesyonellikte çalışma yok denecek kadar azdı; kentin sadece önem verilen bazı yerlerindeki kazılar düzenliydi ki bu noktalar şehrin önemli simalarının ev veya işyeriydi. Bunun dışında genel olarak şehirde durum perişandı. Bizim enkaza vali veya milletvekili gelmediğini belirtmek isterim. Yönetici kesim, İsias Otel enkazını tümüyle Kıbrıslılara devretti ve enkazda bekleyen aileleri kaderiyle baş başa bıraktı. Kıbrıs ekibi olmasa ne olurdu? Kaos olurdu, naaşların yarısı çıkmazdı ve 3. gün sağ kurtarılan Anıl Zeybek'e ulaşılamayabilirdi. Anıl çıkarıldıktan sonra, verilen görev üzerine ambulansa bindim ve fotoğrafını çektim. Kısa konuşmamızda, enerjisini kaybetmemek için sakin kaldığını söyledi. Anıl'ın, "merak etme abi, çıktım ya, zımba gibiyim artık," demesi, tüm yaşamımın en değerli anlarından biridir. Enkazın 5. gününde ise Kıbrıslı bir velî sağ çıkarıldı.

Cengiz:
Bertan Abi, senin de dediğin gibi, göçük altında kalıp kurtarıldığı söylenen, daha sonra doğru olmadığını öğrendiğimiz birçok liste yayınlandı.
Yaralı çıkan ve vefat eden arkadaşların kayıtlarını kim alıyordu?

Bertan:
Kıbrıs ekibinden genç bir gazeteci tüm kayıtları tuttu. Ayrıca Emin Bey de TUREB'e kendi tuttuğu kayıtları aktarıyordu. Sahte listeler ise tüm bu çalışma içerisinde, kayıt tutanların en büyük engelleyicisi oldu. O sahte listeler yüzünden aynı naaşı 3 kez incelemek zorunda kaldım ve bu beni çok üzdü ve yıprattı. "Şu kişi şu hastanede görülmüş; bir başkası şu hastaneye gitmiş," gibi asılsız haberlerin cezasını enkazda bekleyenler çekti.

Cengiz:
Yaralılar ve vefat edenler hangi araçlarla sevk ediliyordu?

Bertan:
Yaralı ve vefat edenler, Emin Bey'in ayarladığı vasıtalarla ve/veya kendi imkânlarıyla sevk edildi. Kaybettiği oğlunu, torununu otomobiline koyup götüren bile oldu. Kıbrıs ekibi de kendi işini kendi gördü: çıkarılanlar uçakla gönderildi; zaten önceden söylediğim gibi Kıbrıs'ın kendi savcısı, hâkimi, doktorları vardı ve bizim naaşlar çıktığında bile Kıbrıs savcı ve doktorunun onay vermesi gerekiyordu. Kendi ülkemde bu duruma anlam veremedim. Herhangi bir resmî vasfım olmadığı için bazı anlarda ceset tespiti yapılan yere girmekte zorlandığımı, Kıbrıslı milletvekillerinden ve Büyükelçi İsmet Bey'den yardım istemek zorunda kaldığımı belirtmeliyim. Ülkemin turizmden sorumlu yöneticilerinin enkaz alanında yanımızda olmasını beklemek, kendi ülkemde kendi arkadaşımı tespit etmek adına zorlanmamak hakkımdır.

Cengiz:
Senin gözlemlediğin, bölgeye gelen yardım kuruluşları ve STK'lar hangileriydi?

Bertan:
Kentin her tarafında dolaşma durumum olmadığı için benim görebildiğim, Güney Kore, İtalya, ABD, Kanada, Suudi Arabistan ekipleri vardı. Bu ekipler haricinde bizim olduğumuz yerde AFAD'ın 2 görevlisini bir kere gördüm. İlk gün enkaza ulaşmamıştım; o sırada kimler geldi bilmiyorum ama şehirde bütün sivil toplum kuruluşları olmasına karşın gözle görülür net çalışma, yabancı ekiplerin sayesinde cereyan ediyordu. (Bu son cümlemi okuyup "yabancı güçlere prim verip sevdalısı olduğum ülkemi eleştirmemi yadırgayacak çakma cengâverlere, "o sırada siz neredeydiniz?" diye sormuyorum, gerek yok.) Bizim enkazda Kızılay'ın bir tane çadırı vardı ve depo olarak kullanıldı. Askeriyenin bazı birimleri arada bir devriye attılar. Çevre illerden gelmiş, çalışmaktan gözleri şişmiş trafik polisleri, adres sorana yol tarif edemedi. Ara ara farklı isimli kurtarma ekipleri geldi ve nereye yönleneceklerini bilemedi; bize danışmak zorunda kalanları valiliğe yönlendirdik. Hatta 4. gün, 52 kişilik bir ekip geldi ve herhangi bir yerden onay alamayıp tekrar bize başvurdu: o ekibi, tüm bu başıbozukluk içinde, ikiye bölüp iki ayrı enkaz alanına yönlendirmekte sakınca görmedim. O hengâmede ne bu ekibin yöneticisi ne bir başkası, "neye göre yönlendiriyorsun," diye soramadı.

Cengiz:
TUREB yetkilileri sana veya orada bulunan oda başkanlarına ulaşıp bilgi aldı mı? Çabalar sence yeterli miydi?

Bertan:
İsias Otel'e kendi isteğimle, nasıl olsa bir işe yararım diye gittim; beni Istanbul Rehberler Odası (İRO) görevlendirmedi ancak 2. günün gecesinde İRO başkanı Özgür Bey aradı ve genel bir konuşma yaptık. Kendisine sahte listelerle ve sair konularla ilgili sıkıntılarımı ilettim. Enkazla ilgili her konuda konuştuk. Tarih, Kültür, Turizm Rehberler Derneği Başkanı Barış Bey ile sürekli bağlantı halindeydim; çalışma ve yardımları sürekli takip etti. TUREB, diğer başkan meslektaşlar Mustafa Bey ve Merve Hanım'la bağlantı halindeydi. Genel olarak tüm oda başkanları, dernekler, TUREB ve

Turizm Bakanlığı'nın sürecin başından itibaren orada hazır bulunup meslektaşlarımızın ailelerinin yanında olmasını ve destek çalışmalarına katılmasını beklemek meslekî sorumluluğumdur. Afet durumunda, mesleğimizin fıtratında olan "yol gösterici" tavrımızın daha etkin olmasını, daha çok rol almamızı dilerim. Afet alanında yol gösterilmeye ihtiyaç duyulan birçok konu cereyan ediyor. Dünya tarihin en büyük felaketlerinden birini yaşadık ve verilen resmî rakamın çok üzerinde, yüz binlerce insan öldü. Rehberlerin, yüksek bütçeli bir çalışma olmasına rağmen, kendi destek ekibini kurması gerekliliğine inanıyor ve daha etkin, daha aktif bir yol çizilmesini bekliyorum. Biz, bu ülkenin rehberleri olarak, nasıl gezilerde yol gösteriyorsak kötü günde de yol göstermeliyiz: bu bizim seçimimiz değil, mecburiyetimiz olmalıdır.

Cengiz:
Ülkemin dört bir yanından oraya koşan depremzede yakınlarının, ailelerin, gözü yaşlı annelerin durumu nasıldı?
Onları nasıl teskin ettiniz?

Bertan:
Gözü yaşlı aileleri teskin etmek diye bir durum olmuyor ancak yanında birisinin olduğunu hissetmesi, karşısında seni görmesi, elinin tutulması çok önemlidir. Birçok rehber ailesi ve Kıbrıslı velîler, inşaatın bu kadar kötü kalitede olmasına isyan ve lanet ediyor. Turizm camiası olarak acıları paylaşabilmek, öncelikle realist bir bakış gerektiriyor: âfetler, duygusallıkla

yapılan işleri, sahte umut pazarını, "hallederiz, ayarlarız" tarzı başı sonu belli olmayan düzensiz çalışmayı kaldırmaz. Tüm ülke olarak deprem bölgesine yardım yollamış olmamız ise bu felaketin sağduyulu ve yeterli çalışmayla yönetildiği anlamına gelmez.

Cengiz:
Son olarak belirtmek istediğin neler var?

Bertan:
Adını anmayı borç bildiğim, birlikte çalışıp birlikte ağladığım bazı arkadaşlarımdan söz etmek ve son birkaç cümle söylemek isterim.
Deprem sırasında yurtdışında olan değerli meslektaşım Mert Taner'in kurduğu birçok bağlantıdan biri sayesinde, İRO'dan Bulgarca rehber meslektaşım Sema Hanım ve otobüs şirketi sahibi eşi Cüneyt Bey, hem yolda Adıyaman'a gittiğimiz sırada hem de enkaz alanında yardım ve desteklerini hiç esirgemedi.
Arapça rehber meslektaşım Ahmet Ortimur ise enkazda kaybettiği arkadaşının acısını içine atıp her tür yardım ve destekte görev aldı. Bir STK'yla topladığı beş meslektaşımızla enkaz alanına gelen Çiğdem Zehra ilâ tüm süreçte telefonun bir ucundan maddî ve manevi desteğini her daim hissettiren Leylâ Çapacı, ustam Behiç Yamanoğlu, yönetmen İsmail Eser ve Prof.Dr. Selim Erkut'a teşekkür ederim.
İsias Otel enkazı sonrası iptal edemediğim için Güney Afrika turumu yaptım: realist bir söylemle, "ceset tespitinin iki gün sonrası deniz ürünü restoranına gurup götürmek" garip bir durum.
Turumu bitirip döndükten sonra bir siyasi partinin destek ünitesine gönüllü olup Hatay'a gittim. Antakya Defne'deki çalışmalar sırasında gazeteci-yazar ve rehber meslektaşım Reyan Tuvi'yle aynı kampta kaldık. Reyan Hanım ve gazeteci Sinan Bey, Antakya ve çevresinde gece gündüz çalıştı ve her tür işe koşturdu. O hengâmede, dostlukları çok değerlidir.

Son sözüm, tüm ülke birlik sağlayıp deprem öncesi yaklaşık 15 milyon insanın yaşadığı bölgede, oranın halkıyla iç içe olmalı ve elimizden geleni yapmalıyız. Mümkün mertebe bölgeyi ziyaret etmeli ve ülke olarak bölge halkının yanında olduğumuzu hissettirmeliyiz. Yöneticiler bazen yetersiz kalıyor olabilir; bu bizi bağlamaz: biz, Anadolu'nun onlarca medeniyet görmüş insanlarının torunlarıyız. Gezdirmekten büyük keyif aldığımız bölgeyi tekrar ayağa kaldırmak boynumuzun borcudur.

Cengiz:
Bertan Abi, hem bu süreçte gösterdiğin çabalar hem de sağlığının bu zorlu koşullarında zaman ayırdığın için çok teşekkür ederiz.

Bertan:
Ben teşekkür ederim.

--
gezenadam
0090 541 781 31 24

HATAY'I YENİDEN İNŞA ETMEK İÇİN BİR ÇAĞRIDIR!

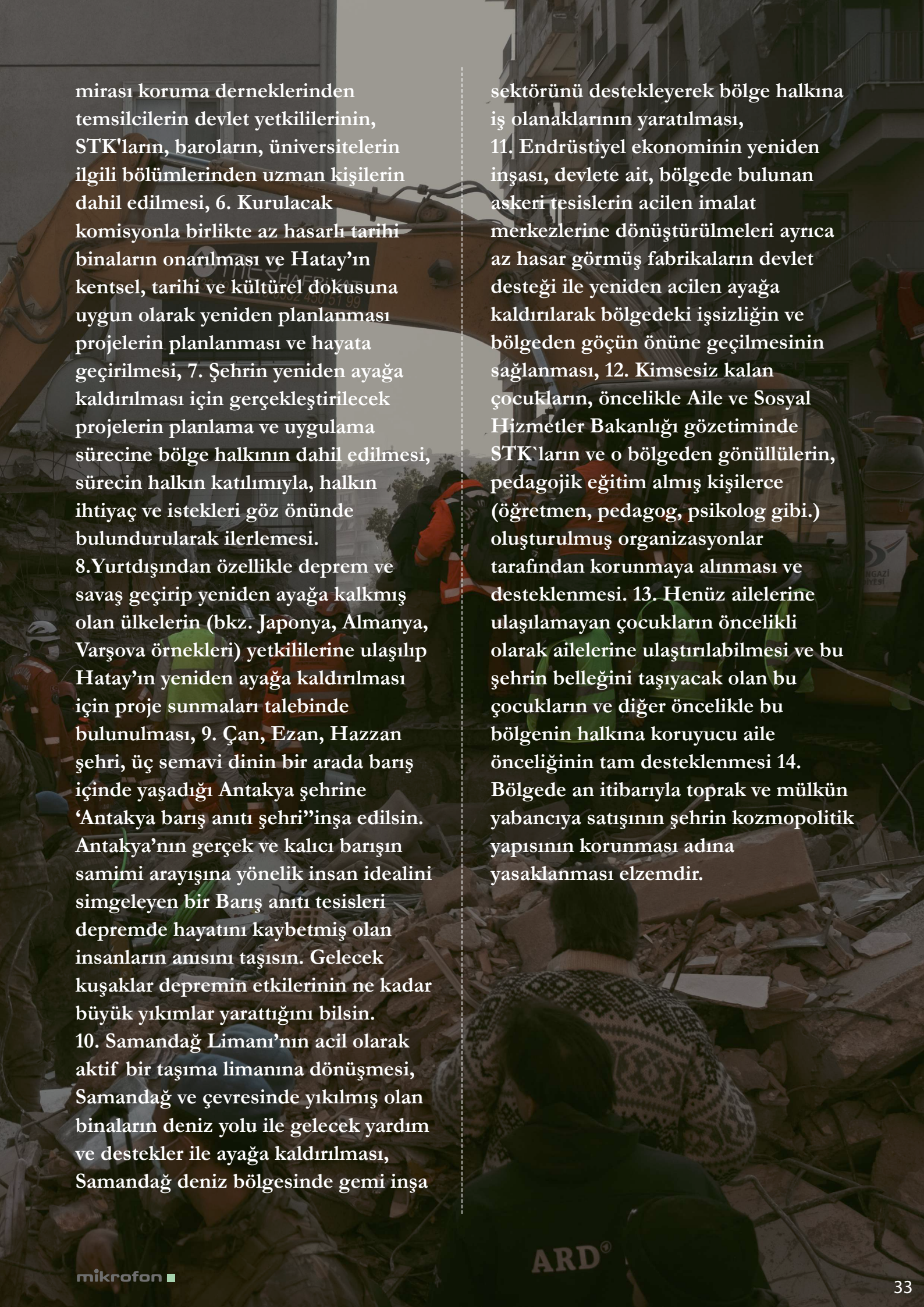
Ebru Aslan, Melek Aslan

6 Şubat günü gerçekleşen deprem hepimizi derinden sarsmış ve toplum olarak üzerimizde kalıcı hasarlar bırakmıştır. Birçok etnik yapının barış içinde yaşadığı, adeta bir mozaik olan güzel şehrimiz Hatay ve ilçeleri, ne yazık ki yerle yeksan olmuştur. Biz tarihsel geçmişimizi çok iyi bilen ve şehrimizdeki her farklılığı bir zenginlik olarak gören vatandaşlar olarak varlığımızın yansıması olan mimarimizin korunmasını ve şehirlerimizin yeniden inşa edilip ayağa kalkmasını istiyoruz. Bunun için taleplerimiz şöyledir:

DİKKAT !!!

Bölgede salgın hastalıkların önüne geçilmesi ve hijyen sartlarının sağlanabilmesi için acil olarak atık yönetimi prosedürleri uygulanmalıdır. Atıkların bertarafı ve depolanmasında tüm canlıların yaşam alanı olan doğal alanlar (ormanlar, meralar, tarım alanları, dere yatakları vb.) kesinlikle kullanılmamalıdır. Atıkların depolanacağı alanlar belirlenirken, toprağın vasfı (tarım alanları ve meraların korunması), zeminin geçirgenliği (yeraltı sularının korunması), doğa koruma alanlarının konumu (sulak alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunması) gibi etkenler mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

1 . Kentte yeniden inşa sürecine başlamadan önce hasar tespit çalışmalarının tamamlanması, yıkılması ve güçlendirilmesi gereken yapı stokunun tespit edilmesi, kentin hem zarar gören, hem de yapılaşmaya açılması planlanan kesimlerinde mikrobölgeleme ve jeolojik çalışmaların yapılması, jeoteknik etütlerin yürütülmesi, 2. Depremde zarar gören şehirlerimizde kentsel altyapının durum tespitinin yapılması, ulaşım yollarının acilen maksimum seviyede onarılması, 3. Şehirlerdeki su kaynaklarının yeniden onarılması ve merkez dışında bulunan mahallelere içme suyu sağlanması, 4. Çöken kanalizasyon sisteminin yeniden organize edilmesi ve böylece salgın hastalık riskinin en aza indirilmesi, 5. Kentin yeniden imarı için yeni bir "Deprem İnşaat Yasası" çıkarılması; yasanın hazırlanma sürecine Hataylı vatandaşların Mimar ve Mühendisler Odası'nın Hatay'ı temsil eden her dernekten bir yetkilinin, yerel kamu temsilcilerinin, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından temsilcilerin, Kültürel

mirası koruma derneklerinden temsilcilerin devlet yetkililerinin, STK'ların, baroların, üniversitelerin ilgili bölümlerinden uzman kişilerin dahil edilmesi, 6. Kurulacak komisyonla birlikte az hasarlı tarihi binaların onarılması ve Hatay'ın kentsel, tarihi ve kültürel dokusuna uygun olarak yeniden planlanması projelerin planlanması ve hayata geçirilmesi, 7. Şehrin yeniden ayağa kaldırılması için gerçekleştirilecek projelerin planlama ve uygulama sürecine bölge halkının dahil edilmesi, sürecin halkın katılımıyla, halkın ihtiyaç ve istekleri göz önünde bulundurularak ilerlemesi.
8.Yurtdışından özellikle deprem ve savaş geçirip yeniden ayağa kalkmış olan ülkelerin (bkz. Japonya, Almanya, Varşova örnekleri) yetkililerine ulaşılıp Hatay'ın yeniden ayağa kaldırılması için proje sunmaları talebinde bulunulması, 9. Çan, Ezan, Hazzan şehri, üç semavi dinin bir arada barış içinde yaşadığı Antakya şehrine 'Antakya barış anıtı şehri"inşa edilsin. Antakya'nın gerçek ve kalıcı barışın samimi arayışına yönelik insan idealini simgeleyen bir Barış anıtı tesisleri depremde hayatını kaybetmiş olan insanların anısını taşısın. Gelecek kuşaklar depremin etkilerinin ne kadar büyük yıkımlar yarattığını bilsin.
10. Samandağ Limanı'nın acil olarak aktif bir taşıma limanına dönüşmesi, Samandağ ve çevresinde yıkılmış olan binaların deniz yolu ile gelecek yardım ve destekler ile ayağa kaldırılması, Samandağ deniz bölgesinde gemi inşa sektörünü destekleyerek bölge halkına iş olanaklarının yaratılması,
11. Endrüstiyel ekonominin yeniden inşası, devlete ait, bölgede bulunan askeri tesislerin acilen imalat merkezlerine dönüştürülmeleri ayrıca az hasar görmüş fabrikaların devlet desteği ile yeniden acilen ayağa kaldırılarak bölgedeki işsizliğin ve bölgeden göçün önüne geçilmesinin sağlanması, 12. Kimsesiz kalan çocukların, öncelikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gözetiminde STK`ların ve o bölgeden gönüllülerin, pedagojik eğitim almış kişilerce (öğretmen, pedagog, psikolog gibi.) oluşturulmuş organizasyonlar tarafından korunmaya alınması ve desteklenmesi. 13. Henüz ailelerine ulaşılamayan çocukların öncelikli olarak ailelerine ulaştırılabilmesi ve bu şehrin belleğini taşıyacak olan bu çocukların ve diğer öncelikle bu bölgenin halkına koruyucu aile önceliğinin tam desteklenmesi 14. Bölgede an itibarıyla toprak ve mülkün yabancıya satışının şehrin kozmopolitik yapısının korunması adına yasaklanması elzemdir.

Doğunun Kraliçesi Antakya

Didem Çaloğlu

Yelda'ya, Suphi'ye, Tülay ablama ve daha nicelerine...

Turlarımda, misafirlerimin en çok sorduğu soru, 'Didem Hanım en çok hangi bölgeyi seviyorsunuz?' olurdu. Cevabım hiç değişmedi. Benim için her bölge ayrı bir anlama sahip ama Güneydoğu başka.

Ve Antakya... Her gidişimde şifalandığım, insanı kendine hayran bırakan ve huzuru deneyimlediğimiz güzel şehir.

Antakya'yı nasıl anlatayım size? Yüzyıllardan beri süregelen farklı inançlardaki insanların bir arada yaşadığı, dünyanın meşalelerle ilk ışıklandırılan caddesi Kurtuluş'un, Anadolu'daki ilk kilise Aziz Piyer'in, Türkiye'deki tek Ermeni köyü Vakıflı'nın, Anadolu'daki ilk cami Habib-i Neccar'ın, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Amik Ovası höyüklerinden çıkarılan birbirinden güzel ve dünyaca ünlü mozaiklerin yurdudur Antakya. Bir de yiğit anlamına gelen Affan kahvesi vardır ki… Yiğit demektir Affan. Bulunduğu yeri yiğitler koruduğu için almış bu ismi.

Büyük İskender'in komutanlarından Selefkos Nikator'un kurduğu ve babasının ismi olan Antioch'u şereflendirmek için Anthiochia ismini verdiği, Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün, 'Şahsi meselemdir' diyerek hastalığına rağmen mücadeleden vazgeçmeyip HATAY ismini vererek vatan topraklarına kattığı şehirdir.

Bir turun Hatay'dan başlaması ayrı bir heyecandı. Herkesin merak ettiği bir şehirdi çünkü. Birbirinden güzel yemeklerinin tadına bakmak da ayrı bir istekti. Rotamızdaki yerleri dolaştıktan sonra, meraklı bakışlarla misafirlerim, ne zaman yemeğe gideceğiz der gibi bakardı bana hep. Kâğıt kebabı, künefe üzerine bir de meşhur Antakya kahvesi içtiniz mi tamamdı. Aslında bu saydıklarım az. Çünkü mutfak çok zengindir Hatay'da. Bunlar ne ki?
Sonra bir masal dünyasına girerdiniz. En büyük keyif, eski Antakya sokaklarında dolaşmaktı. Meşhur kömbesini yapan fırınlar, künefeciler, hediyelik eşya satanlar ve her birinde geçmişten günümüze yaşanmışlıkları olan evler... Bir tane asık suratlı insan göremezdiniz o sokaklarda. İşte böyle bir kentti Hatay.

Sonra 6 şubat sabahı koca bir kıyamet oldu. Bana birisi çıkıp da Didem, büyük bir deprem olacak ve Hatay yıkılacak dese asla inanmazdım. Tarihi sürecinde hep büyük depremler yaşamış ve yıkılmış bir şehir ama o zamanlar o kadar geçmişte ve uzak ki... 10 ilimizi etkileyen bu depremde binlerce canımızı yitirdik. Yitirdiklerimiz arasında, kokartlarına bölge ekletmek için eğitim turu gezisine katılmış ve o akşam Adıyaman'da konaklayan Turist Rehberi meslektaşlarımız da vardı. Acı, kelimelere dökülemiyormuş bazı durumlarda. Bunu da yaşamış olduk.

Çok zor zamanlardan geçiyoruz. Yitirdiklerimizin yanında, bu depremden etkilenmiş 10 ilimizin şu anki sessizliği uzun bir süre daha devam edecek. İşte tam da yukarıda anlattığım masalsı Antakya da, bir süre böyle sessiz kalacak. Ben, zamanın iyileştirici gücüne inanmışımdır hep. Sabır ve zamana ihtiyaç olduğu çok aşikâr. Ve inanıyorum ki, bu güzel şehir eninde sonunda ayağa kalkacak. Bu depremden etkilenen çok sevdiğim dostlarım, oradaki çalışma arkadaşlarımıza da bunu hep söylüyorum.

Tüm vefat eden canlarımızı, kıymetli meslektaşlarımı, Kıbrıs'tan gelen voleybolcu kardeşlerimizi rahmetle anıyorum. Ruhlarınız şad olsun.

Ve bir gün… Yeniden buluşacağız Hatay.. Fairuz'dan yine şarkılar dinleyecek, o huzur kokan sokaklarında dolaşacağız.

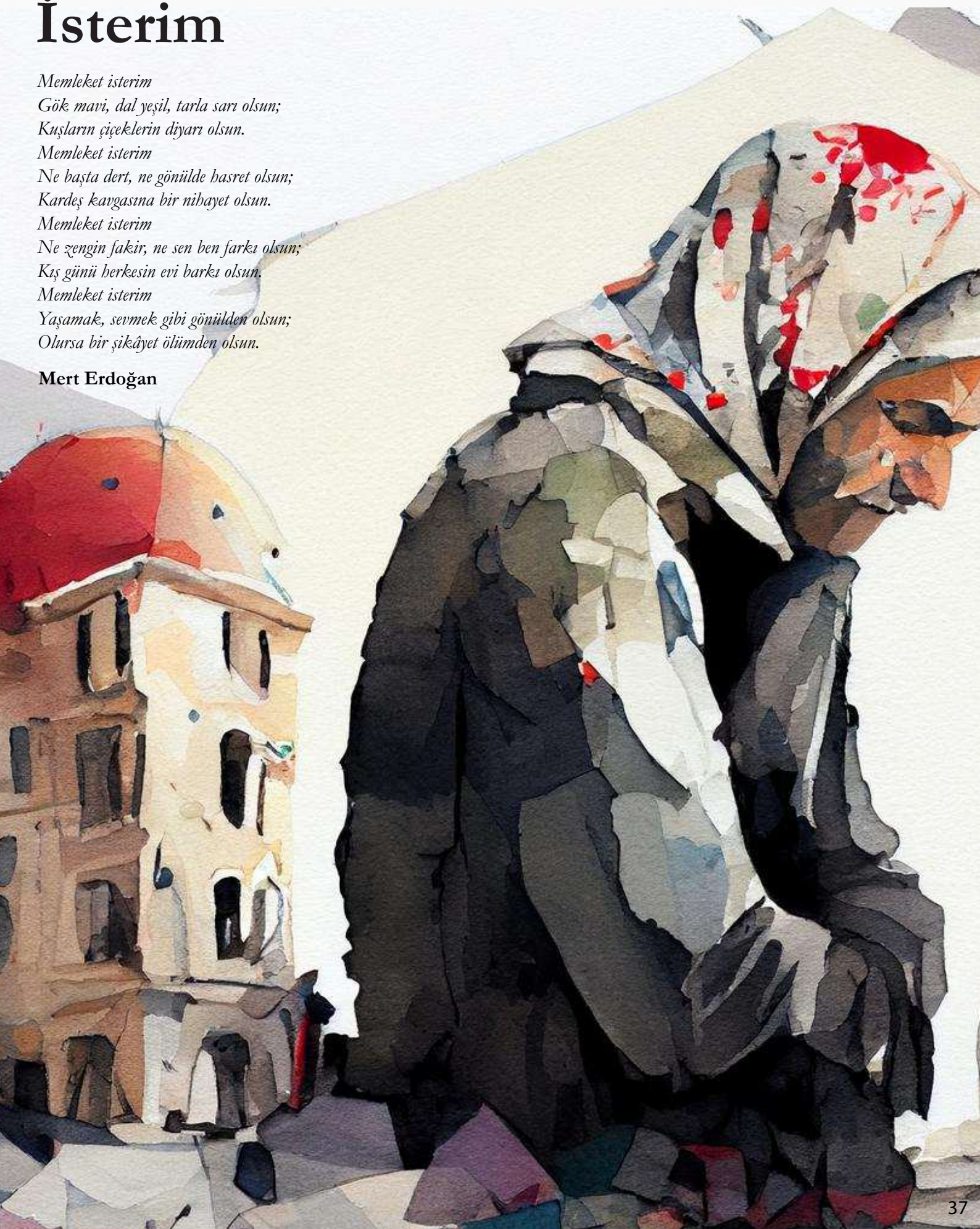
Memleket İsterim

Mert Erdoğan

Memleket İsterim

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.
Memleket isterim
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.
Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.
Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

Mert Erdoğan

Ölümden Şikayetlerin Bile Ağır Olduğu Bu Günlerden Herkese Merhaba !

Bu yazımda sizlerle biraz dertleşmek istiyorum. Bu dertleşme sırasında sizlere açık uçlu birçok soru bırakabilirim, umarım cevaplamaya gücümüz yeter. Siz hiç bir yakınınızı kaybettiniz mi? Ben bir dakikada yüzlercesini kaybettim.

Bir gün uyurken sabaha karşı telefonum çaldı, homurdanarak uyandım o hak etmediğim tatlı uykumdan. Bir arkadaşım arıyordu, açtım telefonu ve hayrola diyemeden arayan 'Mert, enkaz altındayız!' dedi ve sonrasını hatırlamıyorum. Kendisi Turist Rehberiydi. Bu ülkeye gönlünü vermiş, işini en iyi şekilde yapmaya çalışan bir Türk genciydi ve yine ülkesi için Adıyaman'da idi. İsias Otel'in çökmesi durumunda kendisi de enkazın altında kalmış ve o halde beni arayıp benden yardım istemişti. O gün o sabah o saatten sonra benim için durdu Dünya. Hala da dönmüyor layığıyla. Sonrasında kalktım, hemen ailemi aradım. Hüngür hüngür ağlamasına rağmen hâlâ güçlü durmaya çalışan annem açtı telefonu ve 'Mert', dedi, 'Malatya artık yok!'

Kurtardıkları canlarına şükrederken akıllarında aileleri ve akrabaları vardı, ulaşamadıkları sevdikleri vardı. Ölümün ne kadar kolay ve yakın olduğunu hissettim bu günlerde. 2 yaşındaki bir çocuğun tabutu başında dakikalarca bekledim. Tabut tam 5 karış 2 parmaktı, üstü yeşil bir bez ile örtülüydü. Dakikalarca onunla o tabut başında konuştum. Sonra onu sol omzumda taşıdım. Sol omzuma daha önce hiç bu kadar büyük bir yük binmemişti. Daha sonra onu annesinin üstüne, babasının yanına birkaç metrelik adı mezar olan bir çukura gömdük. Üzerine toprak atılınca hayat benim için çok değişti işte tam o an gencecik yaşımda hayat bana en acı dersini verdi. Bir yanda onlarca arkadaşım yapayalnız, enkaz altında 'Sesimi

duyan yok mu?'
diye haykırırken, onlarcası İsias Otel altında can vermişken, yüzlerce akrabamdan haber alamazken, çocukluk arkadaşlarımı kaybetmişken bizler sadece sağ kalan canımıza şükredip toplanma alanlarında dua edip bu günlerin geçmesini bekledik. 3 gündür bir yudum su için birbirini döven insanlara tanıklık ettim. En temel haklarından olan binlerce çocuğu görüp isyan ettim. Sonra şehre indim; artık yerle bir olmuş olan canım şehrim, memleketim.

Çocukken zile basıp kaçtığım apartman artık yoktu. Bu Ramazan aylarında sahura kadar mahallede top oynadığımızda 'Topunuzu keserim' diye tehdit eden teyzeye ulaşılamıyordu. Çocukken teravih namazlarına gidip son cemaat yerinde pervasızca yaramazlıklar yaptığımız cami artık tanınmayacak haldeydi. İnsanı insan yapan hiçbir duygu, hiçbir maddiyat ve maneviyat kalmamıştı benim şehrimde. Tamamlanmamış bir cümle idi benim hemşehrilerim ve memleketim. Yazarın da dediği gibi: "Hevesleri, beklentileri, erteledikleri, kursağında kalmış kelimeleri, kaçırılmış bakışları, gizledikleri, bitirilmemiş mektupları, susuşları ve istemsiz veda edişleriyle tamamlanmamış bir cümledir insan."

Malatya, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Kilis ve Elazığ. Gerek insan gerek hayvan yüzbinlerce canımızı yitirdik bu 11 şehirde. Onun haricinde Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun eşsiz kültürel miraslarını yitirdik.
Yüzyıllarca bizlere ulaşan eserlere insanımıza sahip çıkamadığımız gibi sahip çıkamadık. Bizler artık bu şehirlere tur yaptığımız zaman Antakya önceden böyleydi deyip fotoğraflarını göstereceğiz. Nemrut'a çıkacağımız zaman tur programına Nemrut'u koyup tepeden güneşin batışını değil İsias Otelin çöküşünü izleyeceğiz.

Perre, Efes, Olympos, Afrodisias örneklerinde olduğu gibi Anadolu coğrafyası tarih boyunca
daima deprem vb. doğal afetlere maruz

HERITAGE
İSTANBUL
3 - 5 MAYISMAY 2023
İstanbul Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı

kalmıştır. Peki bizler bu doğal afetler sonrasında hangi dersleri aldık? Antik dünyada olduğu gibi bizler de her deprem olunca o şehri terk mi edeceğiz ya da aynı hatalar ile tekrar o enkaz üstüne bina mı inşa edeceğiz? Yok olan taşınabilir yahut taşınamaz kültür varlıklarımızı takip edip durumlarından haberdar olup onları korumaya devam edecek miyiz yoksa 'Aman canım, zaten çok var' deyip hayatımıza devam mı edeceğiz?

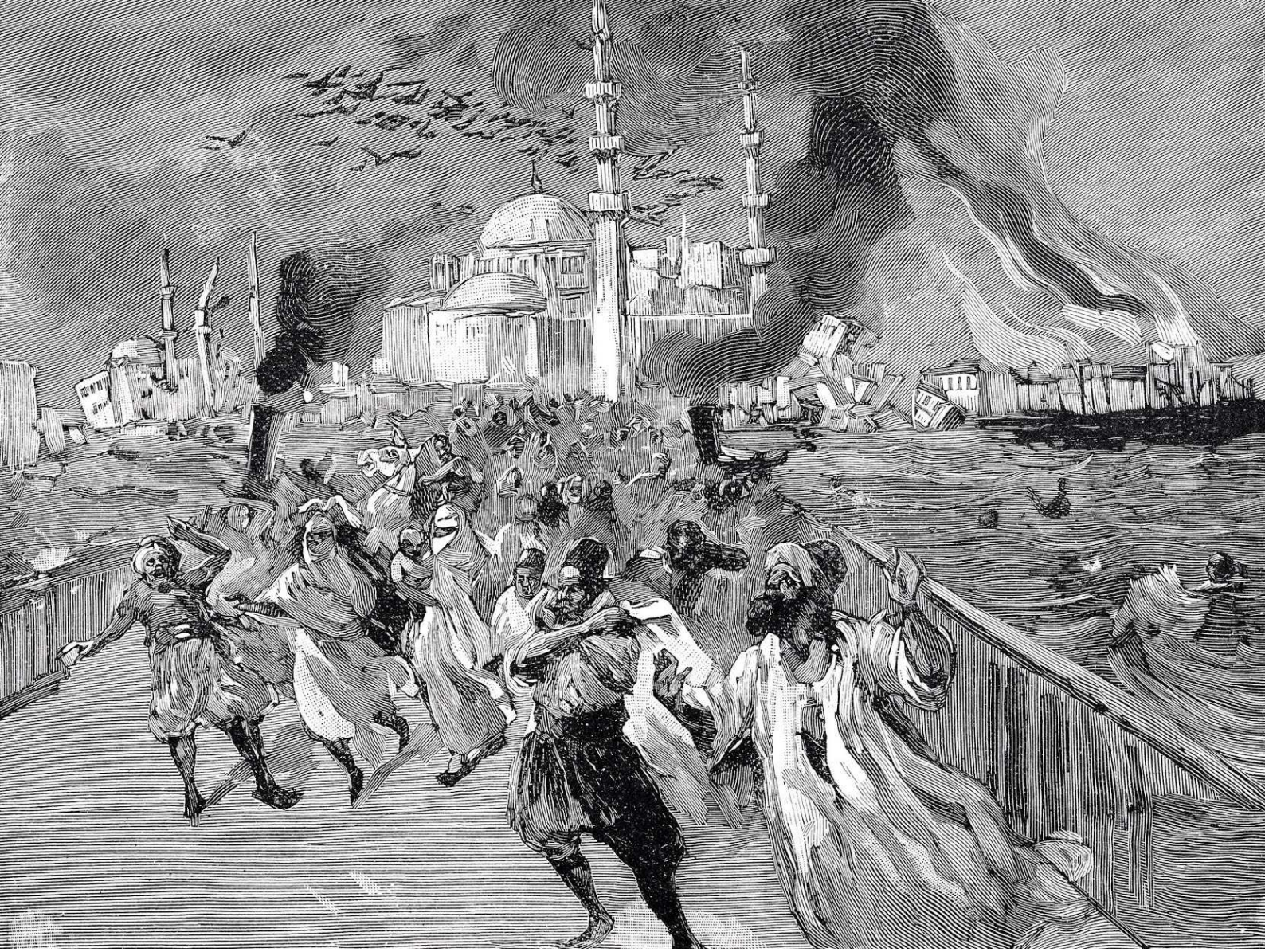
Rahmetli meslektaşlarımızın yahut meslektaş adaylarımızın haklarını arayıp suçluların ve sessiz kalanların üstüne gidip hesap mı soracağız yoksa onda da aman canım tadımız kaçmasın Allah Rahmet Eylesin deyip geçecek miyiz? Henüz hala meslektaşlar defnedilmeden yeni tur için anlatım konusu maili gitmesinin hesabını mı soracağız yoksa e hayat devam ediyor deyip geçiştirecek miyiz? Susan ve sessiz kalan da o hatayı yapmış kadar olmuyor mu? Sorularım önce kendi vicdanıma sonra siz değerli okurlara acı ama gerçek bir geribildirimdir.

Eğri Zamanlarda Dik Duranlara Selam Olsun!

1894 DEPREMİ
VE KAPALIÇARŞI

Hasan Barış Partal

6 Şubat tarihinde kaybettiğimiz canların acısı ilk günkü gibi yüreklerimizde. Aradan tam altı ay geçti. Şimdi dışarıda Ağustos sıcağı var, fakat kalplerimiz o sabah donan bedenlerle birlikte üşümeye devam ediyor. Hangi birine yanacağımızı bilmediğimiz bir ateş bu. Buz gibi bir ateş.

Öte yandan insan bilinci, bunun ne ilk ne de son olmadığının farkında. Anadolu, Yunanistan ve Doğu Akdeniz başta olmak üzere Orta Doğu çok çekti deprem ve yanardağlardan. Bir yanda varlığını yer yer afet derecesindeki doğa olaylarına borçlu olan Antakya, Girit, Rodos, Sicilya, Kıbrıs, Truva, İzmir, Efes, Milet gibi daha nicesi gelir akıllara. Nihayetinde eşsiz konumunu fay hatlarının hareketine borçlu olan Istanbul gelmeli akıllara.

Yaklaşık bir senedir Kapalıçarşı çatısını dâhil eden turlar yapıyorum. Çarşıyla yatıp, çarşıyla kalkıyorum desem yeridir. Mikrofon'un bu özel sayısı için 1894 İstanbul Depreminde Kapalıçarşı'yı yazmayı düşündüm. Dönemin hâkim akımı olan çelik konstrüksiyonla camın birlikte düşünüldüğü, çağın tanınan isimlerinin yer aldığı proje/lerin nasıl geri döndüğünü, bunun üzerine aslına sadık kalınarak bugüne nasıl getirildiğini anlatmak istedim. Kusur edersem affola.

DEPREMİN HEDİYE ETTİĞİ COĞRAFYA

Doğu Roma'nın başkenti, Osmanlılara kadar 45 tane ciddi depremle anılmış. Osmanlı İstanbul'unu etkileyen büyük depremlerin ilki 1509'da Sultan II. Bayezid döneminde meydana gelmiş, kentte birçok yapı zarar görmüştü. Kaynaklardan anlaşıldığına göre İstanbul'un geçirdiği en büyük doğal afetlerden biri olan bu depremi Osmanlı tarihçileri, kıyamet-i suğra (küçük kıyamet)

olarak adlandırmışlardı. 1754'te meydana gelen bir başka depremdeyse özellikle iş yerleri zarar görmüş, Vezir Hanı, Şekerci Hanı ve Kapalıçarşı çevresindeki han ve dükkânlar yıkılmıştı. İstanbul'u etkileyen bir başka deprem 1766'da yaşanmış ve artçıları neredeyse üç ay boyunca devam etmişti. 4000 kişinin hayatını kaybettiği kayıt edilen depremde sur içi başta olmak üzere, Kapalıçarşı'da ciddi hasar görülmüştü. Örücüler Çarşısı ve Esir Pazarı ağır hasar almış, mahzenler çökmüştü. Baltacılar, Çuhacılar, Hırkacılar, Şekerciler, Kalpakçılar ve Vezir Hanları ile Bat Pazarı ve Yolgeçen Hanı'ndaki odalar yıkılmıştı.

İstanbul'un geçirdiği yangınlar ve bilhassa bu deprem, yıkılan binaların yeniden inşasında kâgir üslubun kullanılmasına neden olan bir dizi karar alınmasına neden olmuştu. Binaların ahşaptan yapılması sakıncalıydı, zira bu binalar çabuk alev alıyor, yangın hemen sıçrayabiliyordu. Öte yandan deprem halinde taş binalarda yaşamayı tehlikeli bulan halk, doğal olarak buna karşı çıkıyordu. Çünkü ahşap binalar hızla tamamlanabiliyor, hemen oturulabiliyordu. Tüm bu tartışmalara rağmen yeni yapıların türü kâgir oldu. Bazı kısımlarının ahşaptan yapılması ancak kontrolünden sonra mümkün olabiliyordu.

Çarşı, 1863 yılında, tüm masrafları dükkân sahiplerinden sağlanan parayla karşılanan bir onarımdan geçmişti. Belediyenin önderliğinde, esnaf kethüdaları ve ilgililerden oluşan komisyon eliyle yürütülen çalışma 30 yıl yetebilmiş, 1893'te Kapalıçarşı'da esaslı bir tamirata daha ihtiyaç duyulur olmuştu. Konuyu dile getiren Bekçibaşı Osman Ağa, verdiği dilekçede, çarşının bazı kısımlarının harap ve yıkılmış olduğunu belirterek tamir edilmesi gerektiğini yazmıştı. Bunun üzerine teknik bir heyet sunduğu raporda, "âsâr-i atîkadan sayılan Çarşının iyi bir şekilde muhafazası" için vakit geçirmeden elden geçirilmesi gerektiğini söylemişti. 1863'te uygulanan aynı yöntemle yeniden yapılmasına karar verilmişti ki, Çarşı tarihinin en büyük yıkımına uğradı.

Le Journal illustré

TRENTE ET UNIÈME ANNÉE — N° 343

DIMANCHE 29 JUILLET 1894

PRIX DU NUMÉRO : 15 CENTIMES

LE TREMBLEMENT DE TERRE DE CONSTANTINOPLE

Dessin de Tofani. — Gravure de Meaulle. — Voir l'article, page 336.

ZELZELE-İ AZÎME

Tarihte başlıktaki adıyla anılan deprem, 10 Temmuz 1894 Salı günü, öğlen 12.24'te yaşandı. Büyük bir gürültü ve şiddetli sarsıntıyla başlayan deprem yaklaşık bir dakika sürmüş ve bu esnada İstanbul beşik gibi sallanmıştı. İstanbul ve çevresinde yaklaşık 1000 kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce bina yıkılmıştı. Art arda üç sarsıntı şeklinde yaşanan deprem sonrası Şehremaneti'ne verilen raporda, yıkımın Sultanahmet'ten Edirnekapı'ya uzanan hat üzerinde yoğunlaştığı belirtmişti. Edirnekapı, Fatih, Topkapı ve Balat'ta büyük yıkım yaşanmış; sokaklara duvar parçaları, tuğlalar, kiremitler, çatı parçaları düşmüş, her yer baca parça ve yıkıntılarıyla kaplanmıştı. Deprem Samatya, Bakırköy, Yeşilköy ve Adalar'da yıkıma neden olmuştu. Gazeteler Büyükada'nın adeta yırtıldığını, Hristo Tepesinin çatlak çatlak hale geldiğini, Manastırın çöktüğünü; Gedikpaşa, Kadırga, Kumkapı'da orta derecede hasara rağmen can kaybı olmadığını yazıyordu.

Galata-Beyoğlu bölgesinde yer yer hafif hasar vardı. Arnavutköy'de birçok ev ve iskele hasar görmüştü. Kadıköy'de, büyük hasar yoktu fakat demiryolu istasyonları tahrip olmuştu. Demiryollarının uğradığı asıl hasar Tarihi Yarımadadaki hatlarda yaşanmıştı. Çatalca'ya kadar bütün demiryolu istasyonlarında hasar rapor ediliyordu.

BEYOĞLU'NDA HAVA

Deprem kentte paniğe yol açmıştı. Beyoğlu ve Şişli bölgelerinde günlerce dışarıda yaşayanlar, Belediye Bahçelerini, mezarlıkları işgal edenler, Tepebaşı'nda barakalar kuranlar, evleri sağlam bile olsa uzak bölgelere yerleşenler olmuştu. Beyoğlu adeta bir ölü kente dönüşmüştü. Durumun halk sağlığını tehdit eden düzeye gelmesiyle birlikte otoriteler evlere dönülmesi için emirnameler çıkarmak gibi önlemler almıştı.

Görgü tanıkları, Eminönü'nden Galata'ya doğru kaçanlarla Galata'dan kaçanların köprüde birbirlerine nasıl girdiklerini, iç çamaşırlarıyla sokağa fırlayan kadınları veya hamamlarda yapılan kurtarma çalışmalarını yazıyordu. Deprem sırasında Yeşilköy'de denizin mürekkep rengine döndüğü ve 100 metre çekildiği, sonra birden bir hortum dalgası gibi karaya atıldığını ve her şeyi söküp attığını yazıyordu.

KAPALIÇARŞI

Kapalıçarşı, 10 Temmuz Depreminde ağır hasara uğrayan ve en çok can kaybının olduğu yapıdır. Buradaki yıkım, İstanbul'un ticaret hayatına da büyük bir darbe olmuştu, zira Kapalıçarşı ticaretin kalbiydi. Kapalıçarşı'nın kuruluşu Cevahir Bedesteni'yle başlamıştı. Payelere oturan kemerlerin taşıdığı on beş kubbeli yapı zamanla Sandal Bedesteni'yle birlikte etrafı ahşap dükkânlarla sarıldı. Sürekli gelişen bir ticaret merkezine dönüşen Çarşı, depremin şiddetinden yer yer çökmüş, kimi kapıları kapanmıştı. Çarşının hareketli olduğu öğle vaktinde yaşanan depremin neden

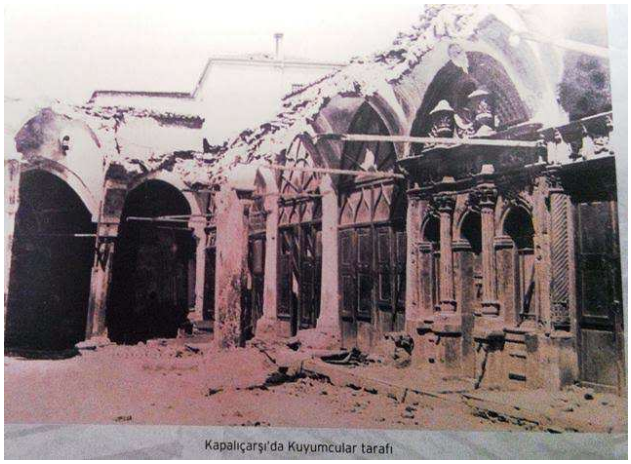

olduklarına şahit olan Oscar Rendelmann bir yazısında, Kapalıçarşı'daki çoğu kiriş, kemer ve kubbelerin tamamen yıkıldığını ve yağmaya karşı tedbirlerin alındığını yazıyordu. Yıkılan işyerlerinin birden fazla katlı olanların da, üst katlarına haddinden fazla ağırlık biriktiğini, yeterince sağlam olmadığını, bu yüzden fazla hasar gördüğünü belirtmişti. Kemer sisteminin depremde en büyük garantiyi sağlamadığı bu afette anlaşılmıştı. Bununla da kalınmıyor; yapılan çalışmalarda Kapalıçarşı esnafından bazılarının dükkânlarını genişletmek amacıyla duvarları bir hayli tıraşlayarak incelttikleri görülmüştü. Çarşı'nın en çok hasar gören yerleri gevşek zemin üzerinde bulunuyordu. Bayezid Kapısı tarafıyla Nuruosmaniye Camii'nin bulunduğu alandaki zemin killi yapıdaydı ve buraya Bayezid ve Nuruosmaniye Camiilerinin yapımı sırasında ortaya çıkan malzeme dökülmüştü.

BALYAN, VALLAURY VE D'ARONCO REKABETİ

Raporlar, Kapalıçarşı'da en büyük hasarın Nuruosmaniye Kapısı'yla Bat Pazarı arası ve Bedesten'le Kuyumcular Çarşısı mevkilerinde yaşandığını yazıyordu. Esnaf ve zanaatkârların geçici olarak yerleşecekleri mekânlar

Kapalıçarşı'da Kuyumcular tarafı

kendilerine tahsis edildikten sonra, yani 20 Temmuz'da Çarşı'nın boşaltılma işlemleri tamamlanmış, aynı gün şehrin başta gelen yapılarını inceleme amacıyla deprem tespit komisyonu kurulmuştu. Komisyona, Dolmabahçe Sarayı'nın mimarı Garabet Efendi'nin oğlu Saray Baş Mimarı Sarkis Balyan, İstihkâm Feriki Baş Mühendis Berthier Paşa, İstanbul'un tanınmış mimarlarından Raimond D'Aronco ve nihayetinde Arkeoloji Müzesi, Osmanlı Bankası ve Pera Palas Oteli gibi eserlerle çağına imza atan mimar, Alexander Vallaury atanmıştı.

Bu yazıyı kaleme almama ilham veren metin Afife Batur ve Gülsün Tanyeli'nin beraber hazırladıkları "1894 Depremi ve İstanbul'un Tarihi Yapılarındaki Hasar Üzerine Bir Örnekleme Çalışması" başlıklı makale oldu. Makalenin hazırlanmasında yararlanılan kaynak Moniteur Oriental gazetesi olmuş, yazarlar burada yayınlanan haberlerden seçmeler yaparak olan biteni nakletmişlerdi.

Buna göre;

Depremden yaklaşık bir ay kadar sonra, 1894 Ağustos'unda Hakikat Gazetesi'ndeki habere göre yeni planlarla bir rekonstrüksiyon olanağı olup olmadığına karar vermek üzere Vallaury başkanlığında bir komisyon kurulmuş ve bu komisyonun hazırladığı rapor ve planlar Şehremaneti'ne gönderilmişti. İki ay boyunca süren sessizliğin ardından Kasım ayında sunulan raporda çok sayıda projenin hazırlandığı ve "aralarında kentimizin çok saygı

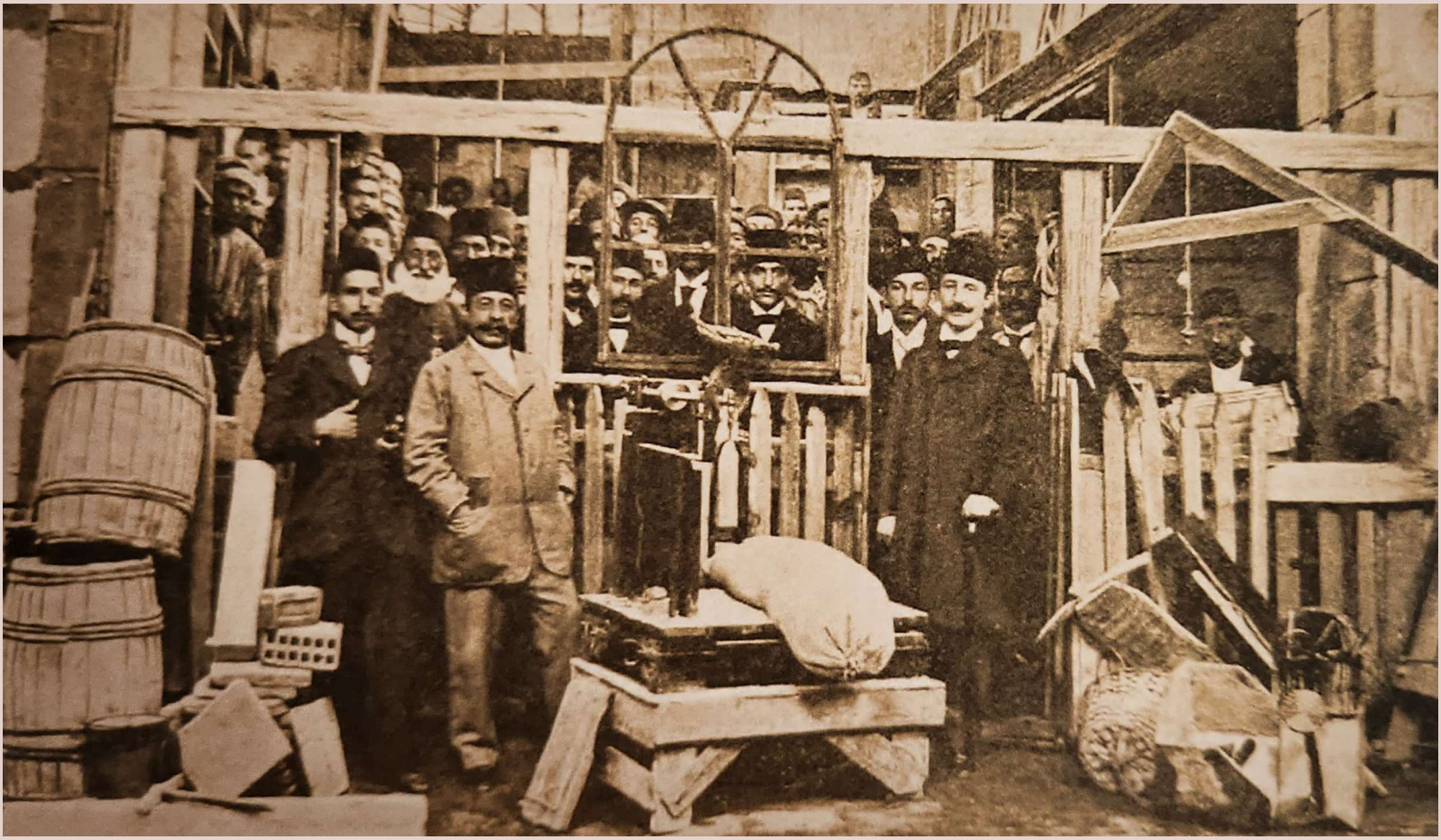

değer adlarının" yer aldığı bilirkişilerin önerilerde bulunduklarından sözediliyordu. Günümüze ulaşmayan bu projelerin Belediye İdare Meclisi üyelerinden oluşacak bir komisyon tarafından değerlendirileceği konuşuluyordu. Şehremini Rıdvan Paşa'nın açık ihale istediği, Sultan'ın rekabete açık bir sistem kurulması için iradeler yayınladığı bildirilmekteydi.

Sarkis Bey'in projesi oldukça muhafazakâr, korumacı ve aslına uygun bir restorasyon çalışmasını öngören bir yaklaşımdaydı.

Vallaury ve D'Aronco projesinin ise kısmi bir restorasyonla birlikte muhtemelen camla örtülü metal bir strüktürü olan yeni bir yapı önerdiği anlaşılmaktadır. 13 Kasım 1894 tarihinde Şehremaneti, Vallaury'nin hazırladığı yeni planı kabul etti; çalışmanın toplam maliyeti 240.000 Lira idi.

Avrupa'nın tanınan demir firmaları ve onların yerli ve yabancı temsilcilerinin katıldığı ihale 17 Kasım 1894'te yapıldı. Büyük bir ilgi gören ihalede resmi fiyatın m2 başına 3,80 lira olduğu yazıyordu. Nihayetinde ihale sonuçlanamamış ve ertelenmişti. Öte yandan bazı gazeteler Sauvageot'nun Osmanlı Bankası'na 20.000 Lira teminat yatırdığını yazıyordu. 19 Kasım'da Avrupa şirketleri telgraf üzerinden yeni bir indirim almaya çalışıyorlardı. Ay sonunda ihale tamamlanmak üzereyken Tersane İnşaat Dairesi daha iyi koşullar önererek bir teklif sundu. Ocak ayında Gallant ve D'Aronco raporlarını Sadrazam'a sunmuş, bazı değişiklikler önermiş ve Sadrazamın isteği üzerine mimar Vallaury'nin tavsiyeleri de göz önüne alınmıştı. Bu yeni ihale dosyasıyla birlikte Kapalıçarşı'nın yapımı ve farklı uzunluktaki sokakların örtme şekli üzerine düşünceler paylaşıldı ve ihale yeniden açıldı.

1895 Mayısında yeni planlar hazırlanmış, Şehremaneti dosyayı yeniden inceletmek istemişti. Vallaury ve D'Aronco'nun ilk planları elden geçirilmiş, eski ihale dosyası yeniden düzenlenmişti. Gazeteler yapılan keşif

maliyetinin 500.000 Lirayı geçmeyeceğini belirtiyor, alelacele bir onarım yerine İstanbul için büyük fayda sağlayacak bir çarşı inşasına dair arsa spekülasyonları dikkati çekiyordu.

Süreç heyecan içinde ilerlerken, 30 Mayıs'ta yeni ihale ilan edildi. Dökme demir kullanılarak yeniden yapımı için açılan ihalenin yeni plan ve keşfi de eklenerek proje Bab-ı Ali'ye, oradan da Şura-y-ı Devlet'e gönderilmişti. Tam bu sırada depremden zarar görmemiş kısımların olduğu gibi kalacağı, geri kalan kısımların üstlerini örtmeksizin, açık olarak onarmanın daha uygun olacağını ifade eden bir rapor üzerine, asgari masrafla bulunacak bir çözüm fikrine sıcak yaklaşılır olmuş ve idare Nafia Nezareti'nin yönetimine geçmişti.

Demir strüktür yöntemi hala değerlendiriliyor, Nafia Nezareti komisyonunun çalışmaları karar verilemeden uzuyordu. 15 Ekim 1895'de Nafıa Nezareti topu Bab-ı Ali'yi attı. Çarşı esnafı Sultan'a bir lütuf dilekçesi vererek "Istanbul perakende ticaretine ızdırap olan krize" çare bulmasını rica etmişlerdi. Anıtsal bir bina düşünülüyor, fakat maliyet tabloları kuşkuya neden oluyordu.

Aralık ayında, mevcut sisteme bir yenilik getirmeden, zarar görmüş parçaların eski planına göre tamiri yönünde karar verilmiş ve karar Meclis-i Vükela tarafından onaylanmıştı. Ocak 1896'da Nafia Nezareti Köprüler ve Yollar Dairesi Müdür muavini Aslan Bey başkanlığında kurulan teknik komisyon yıkılacak, onarılacak veya yeniden inşa edilecek

bölümler için tespit çalışmalarına başlamıştı. Önce Osmanlı üslubundaki Nuruosmaniye, Kalpakçılarbaşı, Mahmut Paşa ve Örücüler Kapısı yenilendi.

21 Nisan 1896'da başlaması planlanan ve Çarşı'nın tarihi biçimi korunarak yürütülecek çalışmalar Nafia Nezaretinde tesis edilecek bir teknik komisyon vasıtasıyla yürütülecekti. 25.000 liraya mal olacağı hesaplanan çalışmalara Kalpakçılar Caddesi'nden başlanacaktı.

30 Ocak 1897'da günümüzün 1 numaralı kapısı olan Nuruosmaniye Kapısı tamamlandı. Altı ay sonra Kalpakçılar, Kazazlar, Yağlıkçılar, Astarcılar, Basmacılar, Sahaflar, Vezneciler, Takkeciler Caddeleri ile Cevahir Bedesteni'nin yapımı tamamlanmıştı. Fesçiler ve Yorgancılar caddeleri için iki ay daha öngörülüyordu. Ardından Kürkçüler Çarşısı'nın dükkân galerileri, bir sene sonra, 1899 Eylül'ünde Çadırcılar sokağı, Alipaşa Hanı ile Alipaşa, Eskiciler ve Hacı Memiş sokaklarındaki dükkânların onarımı tamamlanmıştı.

HAREKET-İ ARZ MADALYASI

1894 Depreminde zarar görenlere yardım edenleri takdir ve teşvik edecek bir girişim, ilk kez bu dönemde denenmişti. Depremzedelere yardım yapacaklara verilecek "Hareket-i Arz Madalyasının" kime, nasıl verileceği ilgili nizamnamede ayrıntılarıyla anlatılmıştı. Benzerleri arasında bir ilk olması münasebetiyle akıllarda kalan bu madalyanın üretim giderleri İâne-i Musâbîn Komisyonu tarafından karşılanıyordu. On lira bağışlayanlara bakır, elli lira bağışlayanlara gümüş, elli liradan fazla bağışlayanlara altın olarak verilecek madalyanın üzerindeki çelenkin içinde bağışçının adı yazıyordu. Avrupalı yöneticilere küçük altın şeklinde verilen madalyanın bir tarafında, II. Abdülhamid'in tuğrasının altında "hamiyet ve ebna-yı cinsine muavenet" ifadesi bulunuyor, diğer tarafındaysa verildiği yıl olan Hicri 1312 ibaresi okunuyordu.

EMİN UYSUN GÜNLÜKLERİ

Mustafa Uysun

“Baba beni bulamazsan üzülme, eşyalarımı bulacaksın”.

“Keşke seni bulabilseydim oğlum”.

Kapadokya Günlüklerinde en çok zorlandığım, gözyaşları içerisinde, yüreğim parçalanarak yazarken canımı çok acıtan bir günlük bu.....

Belki de son günlüğüm...

29 yıl önce Yüce Allah’ın bizlere emaneti olan küçük bir çocuğu kucağımıza aldık ve güvenilir, emin bir insan olması için adını Emin koyduk. Şükürler olsun ki adı gibi Emin oldu.

Yıllar hızla geçti, ilkokul, orta okul, lise ve Turizmin bütün branşlarını okuduğu üniversite yılları. Ürgüp Turizm Otelcilik Meslek Yüksek Okulu, Ürgüp Seyahat işletmeciliği Meslek Yüksek Okulu, Dikey geçiş ile, Erzurum Atatürk Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Fakültesi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Yüksek Lisans, Yüksek lisans döneminde, Ürgüp Turist Rehberliği bölümünü bitirerek neredeyse turizmin bütün departmanlarında eğitim aldı, bilgi sahibi oldu, yaptığı staj ve çalışmalar ile iş deneyimini artırdı.

İdealleri, kendince katı kuralları olan oğlumun, 2023 Eylül ayında Doktora yapmak için Amerika’ya gitme orada eğitim almak, çalışmak gibi planları vardı.

Dönüşünde Üniversitede eğitmenlik yapmak istiyordu.

Gidemedi...

Yapamadı...

Kısa hayatı sürecinde Emin Uysun dolu, dolu yaşadı hayatına birçok şey sığdırdı...

Profesyonel bir şekilde gitar çalmayı öğrendi, konserlerde görev aldı.

İyi bir aşçı idi, efsane yemekleri vardı.

İyi bir sporcu, basketçi, başarılı masa tenisi sporcusu idi.

Çok sevdiği masa tenisinde karşısında rakip dayanmazdı.

Bu sporda sınavlara girerek önce bölgesel hakem, daha sonra ülkesel hakem ünvanını aldı. Birçok müsabakaları başarıyla yönetti.

Masa tenisi sporunda, yeni sporcu yetiştirmek için masa tenisi antrenörlüğü eğitimini de aldı.

En büyük isteklerinden biri engelli çocuklara gitar çalmak ve onlara masa tenisi öğretmekti.

Turist Rehberi olmak için girdiği Türeb dil sınavlarında başarı göstererek rehberlik uygulama gezilerine katılmaya hak kazandı,

öncelikle İç Anadolu ve Marmara gezilerini yaparak Profesyonel Turist Rehberi unvanını aldı.

Bir süre Göreme Açık Hava Müzesinde bulunan Museum Shop'ta çalıştı, ben her turumda büyük bir gurur ile rehberliğini yaptığım misafirlerime oğlumu profesyonel turist rehberi olarak tanıştırdım.

Yazmış olduğum kitaplarımdan birini alan ve beni öven bir misafirime "My father is legend (Babam bir efsane)" demesini hiçbir zaman unutmayacağım.

19 Ocak 2023 tarihinde Profesyonel Turist Rehberi çalışma karnesini aldı.

Baba oğul beraberce kokartlarımızı takarak fotoğraf çekindik.

Annesi çekti son fotoğrafımızı...

1.87 boyunda olan oğlumun yanında ben küçücük kaldım ve ayaklarımın üzerinde yükselerek eşimden tekrardan fotoğrafımızı çekmesini istedim.

Tekrardan fotoğraf çekildi ve ben büyük bir gurur ile sosyal medyada bu fotoğrafı paylaştım. "Baba oğul yeni sezona hazırız" diye yazdım.

Emin benim ve kendisinin çalışma kartını yan yana fotoğraflayıp, sosyal medyada "Second Generation Tour Guide On the Stage..." (2. Nesil Tur Rehberi Sahnede...) paylaşımı beni çok sevindirdi.

Bundan birkaç gün sonra Ege bölgesi, Akdeniz bölgesi ve Güneydoğu Anadolu rehber eğitim gezisi için İzmir'e gitti, rehber hocası benimde iyi bir arkadaşım olan Tamer Hoca idi. Ben "Aman Tamer hocayı iyi dinle çok iyi bir hocadır" dedim.

Bizler ile birçok gezi fotoğraflarını paylaştı, hep gülüyordu, yeni yerler öğrendikçe sevinci artıyor, mutlu oluyordu.

Efes gezisinde Celsus'a selam gönderdim.

Bergama gezisinde Asklepion'a selam gönderdim.

Akdeniz gezisi esnasında oğlumla beraber sezonun ilk turunu aldık.

Canım, ciğerim oğlum ile öğrencim ile Baba oğul beraberce tur yapacaktık.

Ne şerefti benim için, büyük mutluluktu.

O'na defterine yaz beraber tur yapacağız dedim.

Derler ya "insan oğlu plan yaparken Felek kıs kıs gülermiş".

Kısmet olmadı...

Hiçbir zaman beraber O turu yapamayacağız!

5 Şubat 2023 Pazar günü Gaziantep Mozaik Müzesi gezisinde Çingene Kız Mozaiği fotoğrafı bizler ile son paylaşımı oldu.

Oğlum hayatının son zamanlarını bir turist rehberi olarak katıldığı rehberlik eğitim gezisinde gözleri ve yüzü gülerek çok mutlu yaşadı.

Sabah herkesin uykuda iken 04.17 olan depremde on binlerce şehit olan vatandaşlarımız beraber oğlum, rehber meslektaşları ve Yavru Vatan Kıbrıs'tan gelen 35 masum çocuk o uğursuz otelde şehit oldular.

Gezi sonrasında dönüşünde sezon başlamadan önce yoğun bir eğitim sürecimiz olacaktı. Bilgili iyi bir rehber olmasını çok istedim.....

Bilgili iyi bir rehber oldu.

Bize dönemedi, kalbimiz parçalandı.

Rabbim bu pis dünyada kirlenmeden O'nu yanına aldı.

Pis dünyada bizleri bıraktı.

Paraya tapan, yıkılan o binaları yapan/yaptıran/çürük binaya izin veren sayılamayacak kadar şerefsiz ve ahlaksız kişiliksiz mahlukat para uğruna bizleri ve binlerce insanı dayanılmaz olan bir acıya boğdular.

Onları Dünya'da Varsa Yargıya!

Ahirette Allaha Havale Ediyorum.

6 Şubat 2023 kapkara bir gün, 04.17 uğursuz bir saat.

Oğlumu defalarca aradım, ulaşamadım.

Mesaj attım...

Cevap gelmedi.

"Oğlum geliyorum" diye mesaj attım.

Mesaj benden gitti ama oğlum alamadı.

Adıyaman'a büyük acılar içerisinde gittim.

O sabah hemen organize olduk. Benimle beraber üç arkadaşım. Oğlumun severek kullandığı aracımla yola çıktık.

Kış şartlarında kapanan yollardan tekrar tekrar geri dönerek18 saatlik zorlu ve uzun bir yolculuk sonrası Adıyaman'a gece yarısından sonra 02.00 civarında ulaştık.

Uğursuz O otel yerle yeksan olmuş, bir moloz yığını, enkaz halindeydi.

Ulaştığımız anda Yavru Vatan Kıbrıs ekibi kurtarma çalışmaları yapıyordu.

O andan itibaren kurtarma çalışmalarını an be an takip ettim.

Enkazdan sürekli cenaze çıktı...

Her çıkan cenazeye koştum.

Oğlum değildi.

Umutlandım.

Çok üzüldüm.

Çünkü her çıkan cenaze oradakilerden birinin yakını, evladı idi.

Öğleye doğru oğlumun sırt çantası ve laptop çantası enkazdan çıktı.

İçime bir an bir umut doğdu.

Acaba oğlum orada mıydı?

Canlı mıydı?

Yoktu.

Daha sonraki kurtarma çalışmalarında sürekli cenaze çıktı.

Çok zaman geçmişti.

Umudum tükendi, bitti.

Benimle beraber gelen arkadaşlarıma ya oğlumun cenazesi çıkarsa ben ne yaparım dedim. Onlar umutlu ol abi dediler.

Yanımda olun dedim.

Gece yarısı arkadaşı Anıl Zeybek canlı olarak enkazdan çıktı...

Kalbim tekrardan umutla doldu.

Belki de oğlumda canlı çıkardı...

Kurtarma ekipleri çok hızlı çalışmaya başladı.

2-2,5 saat sonra bir cenaze çıktı.

Babayiğit biriydi zor taşıyorlardı. O an kalbime bir sızı düştü...

Koştum...

Benimle beraber olan arkadaşlarıma haykırdım.

Yanıma gelin dedim!

Çıkan Cenazenin etrafına insanlar dolmuş, onları yararak vardım.

Oğlum enkazda dedim.

Açıldı kalabalık.

Fermuarlı torbayı açtılar.

Yüzünü gösterdiler.

Orada sanki uyuyor gibiydi.

Oğlumun uykusu ağırdı.

Canım, ciğerim, yiğidim, evimin direği oğlumdu.

O an dizlerimin bağı çözüldü.

Yere dizlerim üzerine çöktüm.

Oğlum yerde cansız yatarken ağlayarak yüzünü uzun uzun sağ elimle sanki canlıymış gibi uzun uzun okşadım.

Ağladım.

Ağladım.

Ağladım.

O an bende orada ölmek istedim.

Yüzünü örttüler.

Biraz sonra tekrar yüzünü açtım.

İncinmesin diye tekrar, tekrar hafifçe yüzünü okşadım.

Yüzü soğuktu.

Yüzünde bir acı ifadesi yoktu.

Sakindi.

Uyuyor gibiydi.

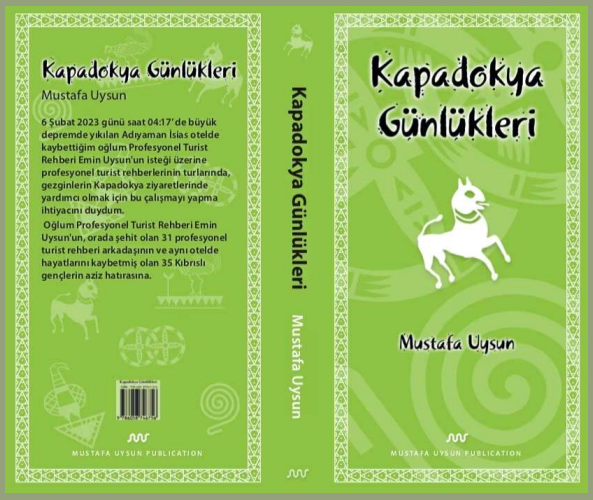
Defalarca "UYAN OĞLUM! BEN GELDİM" dedim.

Uyanmadı...

Uyanamadı...

Uyanamayacak...

Baş ucunda göz yaşlarım sel olarak Kuran-ı Kerim'den bildiğim duaları yüreğim yaralı olarak defalarca hafif bir ses ile okudum, Yasin-i Şerifi minibüste

O'na ilk ben okudum.

Deprem olduktan 44 saat sonra 8 Şubat 2023 Salı günü 02.30 da uğursuz ahlaksızlık ve şerefsizlik ürünü olan o otel enkazından oğlumun cansız bedeni Yavru Vatan Kıbrıs'tan gelen kurtarma ekibi tarafından çıkartıldı.

Yüce Allah 29 yıl sonra bizlere verdiği emanetini Adıyaman'da yüreğimizi parçalayarak bizden geri aldı.

Kapadokya'dan bir minibüs dolusu yardım malzemesi ile Adıyaman'a /Acıyaman'a gelen arkadaşımın aracına cenazesini koyduk oğlumu sığamadı.

Üzerimde olan kokumun sindiği battaniyeyi üzerine örttüm.

Son defa Baba kokusunu alsın diye.

8 şubatta Adıyaman'dan uzun, acı dolu bir yolculuk ile getirdiğimiz cansız bedenini memleketinde 9 Şubat 2023 Perşembe günü çok kalabalık bir cenaze namazı ile O'nu ebediyete, cennete uğurladık.

Rabbim,Rahmet Eylesin, Mekanını Cennet Eylesin İnşallah.

Herkes Oğlum hakkında çok güzel şeyler söyledi,

Herkes ağlıyordu,

Herkes acı çekiyordu.

Oğlum 'un hocaları, arkadaşları, iş arkadaşları, tanıyanların O'nun hakkındaki övgü dolu güzel sözleri bize çok büyük bir teselli oldu.

Ailecek ebediyete uğurladığımız oğlumuzla gurur duyduk.

Bizler ölümü tadıp O'na kavuştuğumuzda,

bebekliğinde olduğu gibi kabristanda da ortamızda yatacak.

Emin Uysun Gurur duyduğum, bizleri hiç incitmeyen,

Güzel gülüşüne kurban olduğum Oğlum...

Emin Uysun Öncelikle iyi bir insandı.

Emin Uysun İyi bir evlat, iyi bir abi.

Emin Uysun Tanıştığı herkesin hayatına bir şekilde dokunmuş ve iz bırakmış biri...

Emin Uysun Sırların saklandığı adı gibi Emin bir kasa...

Emin Uysun Çocukların ve kedilerin sevgilisi...

Emin Uysun Her tanıdığı insanı etkileyen bir güçlü kişilik...

Emin Uysun Beyefendi...

Sevgili Oğluma, rehber meslektaşlarıma, o otelde hayatın kaybeden masum çocuklara ve bütün deprem şehitlerine Allah'tan Rahmet diliyorum. İnşallah Mekanları Cennet Olur.

Annen, ben ve kardeşin senden razıyız oğlum.

Allah da senden razı olsun...

Hakkımız Sonuna Kadar Helal olsun.

Mekânın Cennet olsun oğlum.

Elbet bir gün sana kavuşacağız Oğlum...

Mustafa Uysun

Haber Kıbrıs 28.02.2023

DEPREMDE VEFAT EDEN KIYMETLI MESLEKTAŞLARIMIZI

ALİ OSMAN AYDIN
AYKUT BULUT
BAHTİYAR İSRAFİLOĞLU
ÇAĞKAN YILMAZ
ÇİĞDEM ŞİMŞEK
EMİN UYSUN
ETEM YEDEK
ALİ İSRAFİLOĞLU
HASAN ÖZ
İMRAN AYDOĞDU
MÜZEYYEN GÖKÇEN
ÖNDER CİRİK
FİKRİ TÖRE
HAZAL BAYTEKİN
İDRİS TALHA KARTAV
JOHANNA CAROLINA KAP
KAĞAN YILDIZ
LENUR SEYFETTİNOĞLU
NAZIMCAN HARTLAP
OZAN KOÇ
ÖMER KALE
ÖMER TABARLI
SAMET BURAK BİNGÖL
SEFA VEYSEL YAŞAR
TAHSİN CEM EFE
TAMER ÖZDOĞRU
TAYFUN DAL
TURGUT MUSTAFA YEDEK
UKBA ALHOMSI
UMUT ULAŞ TAN

Saygı ve rahmetle anıyoruz...

TARİH, KÜLTÜR VE TURİZM REHBERLERİ DERNEĞİ
HISTORY, CULTURE & TOURISM GUIDES ASSOCIATION
· 2018 ·
· KURULUŞ / ESTABLISHED ·